

Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daa'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-ka'o.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-ka'o dauna'an aokazi iti. Kaina'a bauda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, “Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan õdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki ĩzowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. ĩkakuwaapa kapam Samaria Baara sannao ati, wuru'u maonapa'oraz ĩwiizi Jewnao wiizi dazaba an. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĩdyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai

Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidannao mashaapa-kizi ii aka. Wuru'u ba'oran kaduz pidannaouz, ĩnao Jewnao dakotani-az Gentilenao nii. Mazan iriba ĩnao, ĩmishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudinan baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke iko-daakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziwatın-karu kakuwaapa-karu ua'ii 1:1-26
Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao Jerusalem ii
aka 2:1–8:3

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kao Judea na'iki
Samaria Baara ii aka 8:4–12:25

Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi 13:1–14:28
Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii
15:1-35

Itamautan Paul kakuwaatin-kizi 15:36–18:22
Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi 18:23–21:16
Paul zaamata-kao na'iki utaraapa-kao 21:17–
26:32

Paul dyuuda-kao Rome iti 27:1–28:31

¹ Ōpaonarū Theophilus: Kiwiini'o ōkaaritan ida'a,* ōkowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki ōkowaada ukuwaa, utominapatın-kida-kinaaz pidannao.

² Ipai ōkowaadanuz usakadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

---

* **1:1** Di'oraz kaarita Luke saadanii koshan.

Mazan Jesus na'aka-kao ua'ii aokazi iti, ukak-inaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, ĩnao uzaamataniinaouz kakuwaapatinainao nii.

³ Aizii 40 kamoo pazowii-kao dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an ĩtukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-kinaa nii ĩ'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan ĩ'ati na'apam Tominkaru naobanai-tinan.

⁴ Bauda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan ĩdyaun, kaikapa'a: “Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa kizi Kaimana'o Doronaa, tawuru'u ōDaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'apa sha'atii tawuru'u ōkiauzonuz u'ati.

⁵ John Chikaawunuupauzon soo wunu idi karikaonan, mazan aona'o nii zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an,” ukian apostlenao ati.

Tominkaru na'akan Jesus aokazi iti

⁶ Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa ĩkian u'ati, “Naobanai, aizi'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?”

⁷ Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Soo ōDaru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii pasha'apatan ipai aimaakan paaipan kawana'ati. Unao aonaa turuu uaitapan.

⁸ Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu.

Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan ōdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

⁹ Jesus ipaian dauna'an paparadinan ĩ'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii isha'iz dikinida'akan naazu.

¹⁰ ĩawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam daonaioranao, baraka'o ĩkamichan kida, aidina'akan na'iki ĩkadishitan ĩdazaba'a.

¹¹ Sariapa ĩparadan apostlenao ati kaikapa'a: “Galilee Baara sanna. Kāndii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi iti,” ĩkian.

Judas wadaun zaamata-ka

¹² Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i naa. Munapo za'o wuru'u naawazi ĩmakonaka kiziz.

¹³ Aizii ĩkaawan naa donoi iti, sariapa ĩmakon pasookadinpauzo-kizi iti, kabaun doko'a'o up-aranka baara-tinpan. Kaikapauda'u ĩdyaunu'u: Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot),[†] na'iki Judas (James daniz).

¹⁴ Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i ĩtorinpan Tominkaru ati. Mary, Jesus

---

[†] **1:13** *Patriot*: mizaataakapauzoz pawizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

daroz, na'ia'o kapam ĩtuma, na'iki ba'oran zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.

¹⁵ Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u baokopatinpainaouz. Na'iki Peter kadishitan ĩnao kanaapu iti, na'iki ukian ĩ'ati,

¹⁶ “Ōiribannao, õkia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz Tominkaru paradan mishii-kaao, tawuru'u Kaimana'o Doronaa kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus.

¹⁷ Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa watuma.”

¹⁸ (Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus patarubanao ati. Uruu puraata ida'an zakapu torii-kaao. Na'iki uruu zakapu baara ia'o Judas waotauzon mawaka aka, na'iki tada'oka aka utoba, na'iki ipai uokori kodia'akan.

¹⁹ Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuru'u aimaakan sha'apanuz u'ati na'apa. Uruu idi ĩdakotan paparadan ida'an wuru'u zakapu uu, Akeldama kii, “Izaita'o Zakapu,” kia'o wuru'u.)

²⁰ “Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz udau'u Psalms ida'a.

‘Marii udapu wa'akinan mawazoo-daun;

Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.’‡

Ba'oran koshan David saadanii Psalms ida'a, ukian,

---

‡ 1:20 Psalm 69:25

‘Marii kizi ba'oran pidan zaamatan wuru'u
ukaudin-kiziz.’§

21 “Ukau'an marii wazaamatan bauda'apa pidan wabii iki, chi'ikapauzo da'i baokopa watuma wakaudinan dono Naobanai Jesus tuma,

22 John chikaawunuuan di'iki'o uruu, atii una'aka-kao di'iti wa'ai aokazi iti. Ukau'an na'ia'oram pidan zaamata-kao, uru'o ni'i naa kakuwaapatin waunao tuma Jesus kadishita-kida-kao dau'u pamawaka-kizi iki.”

23 Uruu idi dya'utam pidannao zaamata-kao, Joseph Barsabbas (Justus kia'oraz kapam udakotapauzo-kao), na'iki Matthias.

24-25 Aizii ĩtukapa'azon na'ia'oram nii zaamata-kao. Uruu idi ĩtoriiinpan Tominkaru ati kaikapa'a: “Naobanai, ipai puaitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida wa'ati na'ia'oram nii bauda'apa pidan zaamata-kao kaudina'o nii pu'ati Judas wadaun nii, mako'oraz naa pamashaapa-kizi iti'i naa,” ĩkian.

26 Uruu dauna'an ĩmakinaotan makinaonii, ĩtukapa'azon kanom di'iti uwaotan. Matthias di'iti uwaotan. Uru'u naa ĩzaamata apostle nii, kaudina'o nii Jesus ati, ba'oran 11 apostlenao tuma.

2

Kaimana'o Doronaa kaawan dau'o

1 Aizii Pentecost kamoon kaawan dono'o naa, ipai mishidainao kasaba'ukinan baokopa, bauda'apa'o kabaun nazo ii.

---

§ 1:20 Psalm 109:8

² Masha'apakiaka ĩabata aimaakan wa'atin diiwa aokazi iki, ma'ozaka'o awaru wa'atin kawanu'o. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz.

³ Upu'a'a naa ĩtukapa'akan iriba tikazi pu'ukapan kawan sodi kida'o aimaakan, na'iki ĩtukapan naa ĩbuutinan ipai pidannao kawana'ati kida.

⁴ Uru'u dono Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki uma'ozakadan naa ipai ĩdyaun. Sariapa ĩparadan pabi'inaaka'o parada-karu kida ida'an, Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati.

⁵ Uruu dono iriba'o Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasaba'uinpan Jerusalem ii. ĩnao wa'atin munapo kida'o wiizai di'iki.

⁶ Ipai ĩnao, masha'apakiaka ĩabatan diiwa'o aimaakan wuru di'ia'a mishidainao kasaba'ukinapa-kizi ii. Uruu idi iriba ĩdiman na'iti, ĩtukapa'ananuzu. Uru'u naa mazan ĩabatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida ida'an.

⁷ Tuukii ĩdi'itinpan ĩdau'u. Sariapa ĩkian pa'atiaaka kida, "Ei, ipai sha'atii wunaou'u pidannaouz Galilee Baara sannao pa'idiwaru,

⁸⁻⁹ mazan na'apa di'i naa mooko waabatan ĩparadan kaiman, waparadan kaduz ida'an kida? Ipai waunao di'i pana'a kida'o waparadan, na'iki ba'oran wiizai iki kida'o pa'idiwaru wawa'atin. Kaina'a wa'atiinao Parthia Baara iki, ba'orainao Media Baara iki, na'iki Elam Baara iki, ba'orainao Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Cappadocia Baara iki, ba'orainao kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki.

¹⁰ Kaina'a ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia

Baara iki na'iki Pamphylia Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin Libya Baara iki, maonapa'oraz donoi Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome ikiinao,

¹¹ Jewnao kaawan na'iki ba'oran kaduz pidannao, zaamatinainaouznaa Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara ikiinao. Ipai waunao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u zii waabatan kaimanaiman ikowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun kida'o aimaakan, waparadan kida ida'an."

¹² Tuukii, tuukii ñdi'itinpan, aonaa ñsookadan papisnaan pairibannao kida. "Kandii ni'o wuru'u aimaakan sha'apanuz na'apa?" ikian.

¹³ Mazan ba'orainao, ñbankiitan mishidainao, kaikapa'a: "Ashu, ñpo'idin karikaonan wuru'u," ikian.

Peter kuwaa

¹⁴ Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11 apostlenaouz. Na'iki ukian naa ñ'ati, ma'ozaka'o ida'an, "Õiribannao Jewnao, tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata õparadan. Õkowaada'azon u'ati wuru dau'ana'a aimaakan uabataniaz aizii.

¹⁵ Unao kian, 'Wunao po'idin wuru'u.' Aonaa wapo'idin, aizii zii wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo.

¹⁶ Õaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u naa wuru'u mishina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.

¹⁷ Tominkaru kian pidannao ati:

- 'Kaikapa'o nii õsha'apatan aimaakan diina'iti'i,
 amazada tokon ua'ii,
 õtaan nii õDoronaa ipai pidannao ati.
 Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao,
 kowaadapan nii õparadan;
 na'iki tominnarunao ati,
 õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan
 zanda'awunii ia'o kawanu'o nii.
 Aizii tunarunaonao ati,
 õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan
 ïzanda'awun ii.
- 18 Uruu dono õtaan nii õdoronaa õpoitorunao
 nyukunuu iti,
 daonaioranao na'iki zunnaouz.
 Na'iki ïkowaadan nii õparadan kida.
- 19 Uruu dono õaidan nii umanawun kida'o
 aimaakan di'itinapa-kinai ni'o,
 doko ii na'iki imi'i baara'a.
 Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi,
 na'iki podidi'o tikazi shan.
- 20 Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu
 wuza'o nii izai kawan.
 Wuru'u aimaakan kida sha'apan nii
 kaikapa'a, umanawunu'o kamoo,
 õgaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.
- 21 Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kaza-
 naatan paugaru,
 kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel
 saadauzoniaz.*
- 22 "Õiribannao Israelitena, uabata õparadan.
 Kaimanaiman Tominkaru kainaabatan unao ati
 mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz,
 usha'apata-kidan ida'an u'ati umanawun kida'o

---

* 2:21 Joel 2:28-32

aimaakan. Unao, uaitapa mishi'o kaiwuru'u ōparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, da'ana'a uwiizi an.

²³ Paaipan kawana'ati'o wuru'u Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao ati. Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu na'iki uzowii-kidan niizu, udyuudan ida'an oia'o pidannao taukanuzu cross di'iti.

²⁴ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu mawaka-kizai iki. Ukakuda uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu ka'iitan pataratapan uruu mawakainao bii ii.

²⁵ Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz Christ paradan.

Ōaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru ōtuma,
maonapa umashaapan ōdazaba'a.

Uruu idi aona'o nii kanom ai ōtarian.

²⁶ Ukau'an tuukii manawun ōkonaukian,
na'iki karikaonanu'o nii ōkonaukii-kidan Naobanai.

Ōaitapa na'iki ōmishida
pukadishita-kidan nii ōnanaa powaa iti.

²⁷ Aona'o nii pukashaapan ōna'ian karikaonan
mawaka-kizai ii.

Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o manawun pupoitoru nanaa
dyupushan baaranai ii.

²⁸ Pukowaadauzonii ō'ati,
pukadishita-kidan nii ōgaru powaa iti
ōmawakan dauna'an.

Ōkonaukian nii manawun putaapan idi ōgaru pudazaba'a,'

kia'lo David saadauzon.†

29 “Ō'inawuzunao, ōkowaada'azon u'ati kaimanaiman, wadokoza-daun King David dau'an. Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a watukapan ubaaranaa kaida'a'a, atii kai.

30 Mazan prophet uruu. Uruu idi uaitapa na'iki umishida wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pasha'apata'azon u'ati. Ukiuazonuz, uzaamatan nii bauda'apa David takaan-daun king nii, na'apa'o nii uruu kawan.

31 Tominkaru aipan ati, David aitapa na'apam nii aimakaan sha'apan diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz Tominkaru kakudan nii Christ powaa iti pamawaka-kizi iki. Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao bii ii, na'iki aona'o nii ukashaapan udyupushan baaranai ii.

32 Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai waunao apostlenao tukapanuz.

33 Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o Doronaa Jesus ati, ukowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o Dorona'a naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam.

34 Aonaa David sawatauzo-kaao aokazi iti. Mazan upu'u zii ukian.

‘Naobanai Tominkaru kian ōNaobanaa ati. Pusakanata ōdiwa'ora antanapu,

---

† 2:28 Psalm 16:8-11

35 atii õwaranuita-kidan putarubanao pu'ati.'‡

36 “Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenao aitapan kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa Christ, Tominkaru zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'o nii papidanannao.”

37 Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanz pa'ati kaikapa'a, tuukii ñnyukunuu kasha'oran. Sariapa ñpishaan Peter, na'iki ba'oran apostlenao kapam. “Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?” ñkian.

38 Peter kian ñ'ati, “Õiribannao, ipai unao, utanawatin u'oian ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'i naa Jesus Christ, Tominkaru mainaabata kizi ipai u'oian. Na'iki Tominkaru taa kizi'i naa u'ati Kaimana'o Doronaa.

39 Uruu wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaannao ati, na'iki Gentilenao ati. Mazan soo padapadaniinao pidannao ati'o nii wuru'u Naobanai waTominkarun taanz Kaimana'o Doronaa.”

40 Peter kakinaowan ñdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ñ'ati, kaikapa'a: “Umuuda'a naa oia'o kai, aonaa kizi upataka'utakao diina'iti'i oiainao pidannao pataka'uta-kao dono'o naa.”

41 Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ñchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ñbaokopatinan naa wunao bii iti'i mishidapainauznaa.

---

‡ 2:35 Psalm 110:1

⁴² Uruu dauna'an karikaonan da'i ĩbaokopainpauzon. Minziiwa ĩtominpan apostlenao di'iki, na'iki ipai ĩbauda'apatan panyukunuu Tominkaru dau'ati. ĩnikan bread baokopa, ĩnyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan, na'iki ĩtoriinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

⁴³ Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatan umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-ka. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a ĩsha'apatanii kidaz.

⁴⁴ Na'iki mapuda ĩbaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'i ĩka'idiwaakapan pa'atiaaka kida.

⁴⁵ Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, ĩtorii-kinaa nii paaiapanii manawun aimaakan.

⁴⁶ Ipai kamoo mishidainao baokopatinauzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon ĩbaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konaukii ĩaropan baokopa, na'iki ĩnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan.

⁴⁷ Karikaonan ĩkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainaouz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ĩ'oian ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

3

Machi'ikaka'o daonaiora

¹ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, ĩtoriiŋpa'anan Tominkaru ati, Jewnao toriiŋpauzion kawana'ati.

² Aizii kaina'a daonaiora kaawa-kida-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwaiz Konaunama'o Paniinom kii. Wuru'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipa'i kamoo pairibanna'o na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'iti, upishaa kizi puraata pidanna'o ai, ĩmorota'anan pu'u Tominkaru Dapu iti.

³ Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian ĩ'ati, “Utaa shoman õpuraatan sodi nii.”

⁴ Sariapa ĩawunuupa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, “Puabata.”

⁵ Sariapa daonaiora awunuupa'akan ĩ'idi'iti, aonaa upanadankan paawun ĩ'ai, uzauda-kidan ĩtaa'azon puraata pa'ati.

⁶ Mazan Peter kian u'ati, “Aonaa õpuraatan nii, mazan õtaan nii aimaakan kaina'a'o õ'ida'a. Õkian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu ida'an.”

⁷ Uzaamatanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanuz. Masha'apakiaka daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan,

⁸ uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru.

⁹ Aizii pidanna'o tukapan idi na'iki ĩabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanuz Tominkaru kaimanan

pa'ati,

¹⁰ sariapa ñaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru Dapu paniinomiz-inaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii pidannao di'itinpan patukapan idi aimaakan sha'apan u'ati.

¹¹ Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaamatinpan Peter na'iki John kadu iki, Solomon's Porch* di'ii. Iriba pidannao diman ñ'ida'ati, ñtukapa'anan ñdyaun. Tuukii ñdi'itinpan udau'u.

*Peter kakuwaapan
Tominkaru Dapu ii*

¹² Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan ñ'ati, kaikapa'a: “Ōiribannao, Israelitenao, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanuz di'ora'a daonaiora? Aonaa turuu washa'apatan aimaakan kaikapa'a wa'ida'a!

¹³ Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai wairiban-daunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an ukonaukii-kidan na'iki unaubaan papoitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-kaao, na'iki tuukii ukashadan, na'iki udakoopan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon pu'u padamatazu.

¹⁴ Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan, aonaa uaipan wuru'u kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-kaao. Soo uaipan pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan.

---

* **3:11** *Solomon's Porch*: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

15 Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an.

16 Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz machi'ikaka'o, wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitanu'u.

17 “Uabata òiribanna! Òaitapa unao na'iki uzowaunaanao sha'apatan Jesus kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii wuru'u uruuz.

18 Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidannao pataka'utan niizu na'iki ìzowian niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru mishii-kidan paparadan.

19-20 “Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati, umainaabata kizi ipai u'oian u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu unyukunuu ii. Na'iki udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki waunao ida'ati. Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazannaata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.

21 “Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'inaadan ipai wuru'u patomanii kidaz aimaakan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidauzon kotua'a naa kaimanainao prophetnao ida'an.

22 Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauonuz Christ dau'an, 'Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaadapan nii Tominkaru paradan na'apa ōgaru kawan. Uabata kizi pa'i ipai aimaakan ukowaadanii u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati.

23 Na'ia'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainaabatan niizu papidanannao bii iki.'†

24 “Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ĩkowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-kao da'ana'a.

25 Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati.‡ İpai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-kaoaz, usha'apanum kau'an ĩdani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauon Abraham ati, 'Ōkamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bauda'apa'o putakaan-daun ida'an.'§

26 “Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa pa-poituru, udyuudan uruu kiwiin waunao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimaakan,” Peter kian ĩ'ati.

---

† 3:23 Deuteronomy 18:15, 18-19 ‡ 3:25 Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati: uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § 3:25 Genesis 22:18; 26:4

4

*Peter na'iki John
kootowapa-kida-kao*

¹ Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Sadduceenao* kaawa'akan ĩbii ati. Na'iki ĩabata ĩkowaadapan

² mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii ĩto'oran tuukii apostlenao ati.

³ Sariapa ĩzaamata-kidan ĩdyaun. Mazan wachu-upun idi'i naa ĩna'aka'akan naa ĩdyaun taraa-kizai iti, na'ia'a naa ĩtaraa-kidan ĩdyaun.

⁴ Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaio-ranao karikaonan aita-kao.

⁵ Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzono pidannao baikopatinan Jerusalem ii: faadaanao zowaunaanaouz, kazowautapainaoz Jewnao, na'iki tiichaapauzonoz Moses kakinaori dau'u.

⁶ Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baikopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ĩtuma, Annas iribannao kida.

⁷ Ipai ĩnao baikopatinan, udauna'an ĩdyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. ĩpishaan

---

* **4:1 Sadducee:** Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

naa ïdyaun kaikapa'a: “Kanom aipan ati'o, oo kanom taanii uma'ozaka-kinaa nii, wuru'u uchi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a?” ïkian.

⁸ Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian ï'ati, “Öiribannao, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao wau-nao Israelitenao.

⁹ Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanuz uruu.

¹⁰ Aizii ðaiapa ipai unao, na'iki ipai Israelitenao aitapan. Jesus Christ, tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz, utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki.

¹¹ Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-kaos, Tominkaru Paradan kianuz kaikapa'a:

‘Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz.

Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinao wuru'u,

ipai ba'oran kubanao ai.’†

¹² “Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii waunao, di'oraz imi'i baara an, soo bauda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudanii, pidannao kazannaatin-kinaa nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii.”

---

† 4:11 Psalm 118:22

13 Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itinpan Peter na'iki John dau'u, usha'apanum kau'an ĩtukapa ma'ozaka ĩkakuwaapan, aonaa ĩtarian. Na'iki ĩaitapa aonaa aitaapainao pidannao manawun mani ĩnao. Udauna'an ĩaitapankan naa, Jesus minauda'uitapauzonii ĩnao.

14 Mazan ĩtukapan idi kaina'a wuru'u daon-aiora chi'ika-kida-kariwaiz kadishitapan na'a Peter na'iki John tuma, aonaa ĩaitapan na'apam naa pakian ĩ'ati.

15 Uruu idi ĩdyuudan zii ĩkodita-kida-kao miitiniapa-kizai nazo iki. Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka.

16 ĩkian, “Na'apam nii dii washa'apatan ĩdyaun? Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem an aitaapan wuru'u ĩsha'apatanuz umanawunu'o aimaakan, na'iki aonaa na'itim wamariidin udau'an.

17 Mazan turuu pa'an wamashaatan ĩkakuwaapatinan, ĩkuwaa iribainan ai ba'oran pidannao di'iti. Wakakinao shoman ĩdyaun, aonaa kizi'i naa ĩkakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati.”

18 Uruu idi ĩdapadan ĩdyaun powa'a ati. Na'iki ĩkian ĩ'ati, “Wakakinaowan nii unao, aonaa waa-bata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus dau'u. Aonaa masakauda'u.”

19 Sariapa Peter na'iki John kian ĩ'ati, “Õiribannao, kanom paradan uaitapan Tominkaru aiapa izo'ati-kao? Unao paradan, oo uruu paradan?

20 Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan

wuru'u watukapanii, na'iki waabatanii kida aimaakan daua'oraz.”

²¹ Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan ĩdyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an ĩmuuda'akan naa ĩdyaun. Aonaa ĩaitapan na'apam pasha'apatan ĩdyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru, ĩtukapan idi wuru'u umanawunu'o aimaakan sha'apata-kaoaz machi'ikaka'o ati.

²² Wururu'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwa-zootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ĩma'ozaka-kinaa nii

²³ Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dauna'an Peter na'iki John, sariapa ĩkiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ĩkowaadan ĩ'ati na'apam faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati. Na'iki ĩkowaadan ĩkakinaowan paugaru ma'ozaka'o ida'an.

²⁴ Mishidainao abatan idi na'apa'o parada-karu, sariapa ĩtoriinpan Tominkaru ati, kaikapa'a: “Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi, imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaapainouz aokazi ii, imi'i baara'a, na'iki paran baoko ii.

²⁵ Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King David, kowaada'o nii puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King David kiauzonuz,

‘Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenao‡ to'oranuz? Na'iki kandii nii pidannao dakotautan pasha'apatan õgaru madiwautapaka?’

---

‡ 4:25 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

26 Kingnao minziiwan, ãmizaataakapa'azon,
 na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida
 baokopatinan ãtuma,
 ãaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki
 Christ,
 wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii pap-
 idanannao.'§

27 “Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati
 watukapan aimaakan kida sha'apaapa-ka.
 Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan
 Gentilenao na'iki Israelitenao tuma, Jerusalem
 ida'a, ãto'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu
 kaimana'o pupoitoru Christ, uruu puzaamataniaz
 kazannaata'o nii pupidanannao.

28 Mishi pugaru, puwazoota pidan ma'ozakan,
 mazan soo puaipan kawana'ati'o, na'iki
 pukashaapan idi'o karikaonan wuru'u
 pidannao sha'apatanuz Jesus kaikapa'a. Na'iki
 kotua'ora'a naa pudi'itapan wuru'u pusha'apata-
 kida'azonuz uruu kaikapa'a.

29 Oo, waNaobanaa, puabata na'apam
 pidannao dakotan pasha'apatan waunao. Mazan
 waunao pupoitorunao na'iki pupidanannao,
 pukaminka'uta waunao, ma'ozaka kizi
 wakowaadapan puparadan pidannao ati.

30 Pukashaapa wakakudan karinainao,
 kaimana'o pupoitoru, Jesus ida'an. Na'iki marii
 kapam washa'apatan Jesus ida'an, umanawun
 kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan
 sha'apatan,” ãkian.

31 ãipaiian dauna'an patoriinpan Tominkaru ati,
 sariapa amazada nakainan ãbaokopatinapa kizi

---

§ 4:26 Psalm 2:1-2

ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan ñnyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ñkowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

³² Ipai wuru'u mishidainaouz, ñmashaapan patumaaka ñtaapan panyukunuu, na'iki na'apa kida ñdi'itinpan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa ñtaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ñka'idiwatan nii ipai pamin-mishidannao kida u'idi.

³³ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka ñkakuwaapan Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainaouz.

³⁴⁻³⁵ Aonaa kanom aimaakan awuta'o nii ñ'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i kida mishidainao, kaina'a ñzakapun wiizi kida, na'iki ñdapu kida. Aizii ñsellian an ba'oran pazakapun oo padapu, ñna'akan nii wuru'u uwinipinaa kidaz apostlenao di'iti. Apostlenaou'o ni'i naa buuta wuru'u puraataz mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainaouz. Uruu idi aonaa ñbaiaapan pazamazin.

³⁶ Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu, mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pi-dannao nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).

³⁷ Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati. Uzakapun kawinipinaata-kao dauna'an, una'akan naa wuru'u puraataz apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ñbuutan puraata, mishidainao kawana'ati.

5

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

¹ Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Uda-iaro uu Sapphira kia'o. Īaipan kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ĩbuutan pa'amazadati, na'iki ĩsellinuz.

² Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi ĩtaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi.

³ Sariapa Peter kian u'ati, “Ananias, kandii nii pukashaapan Satan kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii putiwaan pumariidan Kaimana'o Doronaa?

⁴ Pusellian ua'ii wuru'u amazadaz, pu'idiwau wuru'u, na'iki pusellian dauna'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa mooko wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan pumariidautan Tominkaru pa'an.”

⁵ Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sari-apa udorauta'akan, na'iki umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tukapainao na'iki abatainao kida kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii ĩtarian.

⁶ Sariapa daonaioranao wa'atin, na'iki ĩbazoobatan naa unanaa kamicha mada idi. Udauna'an ĩna'akan naazu na'iki ĩdida'ana'akan naa uruu.

⁷ Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias da-iaro kaawa'akan naa apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz.

⁸ Sariapa Peter kian o'ati, “Pukowaada õ'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz puraata'a? Kaika-pauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoz?”

“Oo, na'apa'o wuru'u,” okian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter kian o'ati, “Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'itiiman aona'o nii Tominkaru aita-pan? Puabata! Kaikin iki'i naa daonaioranao didankainao pudaiaru wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam ãdida'an.”

¹⁰ Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii daonaioranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, ãtukapan udaiaro mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ãna'akan naa onanaa na'iki ãdidan naazo paudaiaru dazaba'a.

¹¹ Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainaouz tarian. Na'iki tuukii kapam ba'orainao pidannao kida tarian, ãabatan idi wuru'u ãmawakanuz na'apa.

Umanawun kida'o aimaakan sha'apata-ka

¹² Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o aimaakan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda da'i mishidainao baokopainpauzon Solomon's Porch* di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz.

---

* **5:12** *Solomon's Porch*: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

13 Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii ĩtarian pakaawan mishidainao ida'ati, mazan upu'u ĩnaudapan wuru'u ĩsha'apaapanii kidaz aimaakan, na'iki ipai ĩparadan kaiman ĩdau'an.

14 Mazan una'apan pu'u iriba daonaioranao na'iki zunnao mishidan naa Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa ĩbaokopatinan kiwiini'o mishidainao tuma.

15 Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimaakan, sariapa pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki ĩmuudan ĩdyaun dunapo daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter dobatan an na'an ĩdazaba an, ĩaipan udikin dobatan ĩpaawa an, ĩkakuda kizi.

16 Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao ida'ati, wa'atiinaouz donoi sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. ĩna'akan karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai ĩrinaa kida so'ota-kaao ĩ'ai.

Apostlenao kodita-kida-kaao taraa-kizai iki

17 Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u Sadduceenaouz,[†] tuukii ĩkashauzin apostlenao ati.

18 Uruu idi ĩzaamatan ĩdyaun, na'iki ĩtaraa-kidan naa ĩdyaun.

19 Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai paniinomizinaa kida ĩ'ati, na'iki ukodita-kida'akan naa ĩdyaun. Ukian ĩ'ati,

---

[†] 5:17 *Sadducee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

20 “Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a pa'ina'oraz naa mashaapa-karu.”

21 Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, ĩnao mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan ĩtominapatin-kidan pidannao.

Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma, na'iki ĩdapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai iti. Udauna'an ĩdyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, ĩnanaka kizi'i naa apostlenao pa'ida'ati.

22 Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa ĩkidan apostlenao na'ii, uruu idi ĩkiwa'akan naa powaa iti. ĩkaawan, sariapa ĩkian kootowapa-kidauzonao pidannao ati,

23 “Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa pa'idiwaru, na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai ĩkadishitapan paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa waikodan pidannao na'ii.”

24 Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u ĩkowaaz, tuukii ĩdi'itinpan.

25 Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o ĩ'ida'ati. Ukian ĩ'ati, “Uabata ōkuwaa! Tawuru'u daonaioranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a naa ĩdyaun Tominkaru Dapu ii, ĩtominapatin-kidan naa pidannao.”

26 Sariapa watchmantapainnao zowaunaa makon paminka'unao tuma, ĩna'anan wuru'u apostlenaouz, ĩkootowapa-kida'azon ĩdyaun. Mazan

kaiman ĩzaamatan ĩdyaun, usha'apanum kau'an tuukii ĩtarian wunao aia'a abatapainao kidaz ĩkowaa. ĩzauda-kidan pazowii-kaao paboo-kaao ida'an kuba idi, apostlenao dikin ii.

²⁷ Apostlenao kaawa-kida-kaao dauna'an, ĩkadishita-kida-kaoa'a naa kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o Faadaa kian naa ĩ'ati kaikapa'a:

²⁸ “Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii ‘aona'a naa waaipan powa'a utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u.’ Mazan upu'u zii utominapatin-kidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u zowii-kida'oraz Jesus.”

²⁹ Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: “Waizo'atin nii soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin.

³⁰ Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu kadishita-kidanii Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki utauka-kidaniaz cross di'iti.

³¹ Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pidannao. Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitenao tanawatinan wa'orian ai, na'iki uruu ida'an kizi wa'orian mainaabata-kaao wa'ai.

³² Mishi'o wuru'u kuwaiz, waunao waaitapa na'iki watukapa uruu kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa, Tominkaru taaniaz ipai mishidainao

kawana'ati, uruu kapam kainaabata'o pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz.”

³³ Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u ĩparadanuz kaikapa'a, tuukii ĩto'ora'akan. ĩaipan naa apostlenao zowiaka-kao

³⁴ Mazan kaina'a pidan Phariseenao‡ bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki uruu tiichaapauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu. Sariapa ukadishitan na'iki udyuudan apostlenao kodita-kida-kao zii miitiniapa-kizai iki.

³⁵ Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Öiribannao Israelitenao, uabata õparadan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin usha'apatan ua'ii di'oraz daonaioranaou'u.

³⁶ Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu dono udakotinpan umanawunu'o pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatan u'idi'iti. Mazan bauda'apa kamoo uzowii-kao, uruu idi ipai upidanannao makoobi'iinan, atii na'apa karikaonan ĩmainaabatinan.

³⁷ “Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaipan pamizaatakapan Rome sannao tuma, ĩsaadapan dono ipai pidannao uu.§ Iriba sha'atii uzaamatauzon papidanannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-kao. Aizii upidanannao, ipai ĩmakoobi'iinan kapam.

---

‡ 5:34 *Pharisee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § 5:37 Rome sannao saadan ipai pidannao uu tax puraatannaa zaamata'azoo-kao idi.

38 “Ukau'an òkia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa umashaata'ana'a ïdyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman ïdyaun, marii ïmakon. Aizii ïsha'apaapan an wuru'u aimaakan kidaz paaipan kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam ïmainaabatanan.

39 Mazan aizii umishiin an mishi ïsha'apaapan wuru'u aimaakan kidaz Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'iitan umashaatan ïdyaun. Na'iki utarubai-tinpan ni'i naa Tominkaru ati,” ukian ï'ati.

40 Sariapa mishi uparadan na'apatan ïnyukunuu. Udauna'an ïdapadan naa apostlenao powa'a ati koshan, na'iki ïba'izii-kidan naa ïdyaun. ïba'izii-kaao dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan naa ïdyaun tuukii. “Aonaa waaipan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau'u,” ïkian apostlenao ati, mazan ïmuuda'akan naa ïdyaun.

41 Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ïkonaukian. Usha'apanum kau'an ïaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz ïantamikita-kaao Jesus dikin ii.

42 Ipai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ïkowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki ïdapu kawana'ati kida. ïkowaadapan ï'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.*

---

* 5:42 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

6

Pidannao zaamata-ka kaudinainao nii

¹ Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, ĩparadaniitani'i naa Greek paradan. ĩnao to'orainpan, na'iki ĩkaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz ĩmashaapan. Usha'apanum kau'an ipai kamoo wanyukunui oo puraata buutauzo-kaoo zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao. Mazan ĩkian aonaa ĩtaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'i Jewabanao paradaniita'oraz naa Greek paradan.

² Uruu idi 12 apostlenaouz, baokopatin-kidan ipai mishidainao, na'iki ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikiin ii karikaonan puraata oo wanyukunui.

³ Uabata õiribannaoo, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao ĩnyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi ĩnao buuta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'i naa ĩkaudin-kizi nii.

⁴ Aizii waunao pakawanu'o nii pa'an wakaudin, watoriinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'u."

⁵ Ipai pidannao nyukunuu na'apan apostle-nao paradan kawana'ati. Uruu idi ĩzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu,

na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. Īzaamata kapam Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus.

⁶ Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataniinaouz, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u ĩ'ida'a, na'iki ĩtoriinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi ĩdyaun.

⁷ Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan abata-ka'o na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ia'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'iainao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-ka'o

⁸ Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinaa nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, iriba'o pidannao awun za'a.

⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kashadaakapan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Īnao wuru'u zaamatanpainaouz wuru di'iti'i, dakota-kariwaiz, Poitorui-daunnao* Synagoguegan kii. Īnao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'i kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.

---

* **6:9** *Poitorui-daunnao*: Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udauna'an ĩmuuda-kaoa'a naa powaa iti.

¹⁰ Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun ï'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa ïaitapan na'apam naa padako'atin uparadan.

¹¹ Uruu idi ïzaamatan daonaioranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a wuru'u ïdyuudanuz ïmariidinan: “Waabataniï Stephen dakoopan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an.”

¹² Sariapa mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ïto'oran Stephen ati. Udauna'an ïzaamata'akan naazu na'iki ïna'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu iti.

¹³ Na'iki na'ia'a naa koshan ïdyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: “Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakoopan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati.

¹⁴ Waabataniï ukian, Jesus Nazareth san ka-boobi'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai waunao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinnaa nii.”

¹⁵ Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki ïtukapan uawun baara kanada, ikodanii angel awun baara.

7

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

1 Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, “Mishi'o kaiwuru'u ĩparadan pudau'u kida'oraz?”

2 Stephen dako'atin ĩparadan kaikapa'a: “Õ'inawuzunao, uabatan nii õparadan õdako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii.

3 Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, ‘Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puribannao. Õna'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.’*

4 “Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pamashaapa-kizi tawuru'u Chaldiannao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawiizitinan, na'ia'a naa udaru mawakauzon. Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'ati'i di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa.

5 Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii.

6 “Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, ‘Pudainao kawiiizi-tinpan nii zii ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa ĩpoitoruitapa-ka, na'iki tuukia'o nii ĩpataka'uta-ka, atii 400 wunu.

7 Mazan õpataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainauz ĩdyaun. Uruu dauna'an õkodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki ĩwa'atin nii da'ati'i di'oraz amazada ida'ati.

---

* 7:3 Genesis 12:1

Na'a'o ni'i naa pa'an ĩmanawuntapan õgaru,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauzon u'ati.†

⁸ Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauzon Abraham ati'i:‡ 'Õaipan nii pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao choota-kidinan,§ na'iki ipai ĩdainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru ĩna'apata-kaao. Uruu ida'ana'o nii utukapa-kidan õpidanannao unao, na'iki mishi uizo'atin õparadan.* Na'apa'a naa mishi Abraham sha'apatan aimaakan. 8 kamoo udani Isaac shakatan dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanzu Tominkaru dyuudan kawana'ati. Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam uchoota-kidanzu. Aizii Jacob dainao 12 sha'atii daonaioranao, ipai ĩnao na'apa kapam ĩchoota-kaao. ĩnao di'iki'o sha'atii wadarunnao tominan.

⁹ "Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u sell-iauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii ĩkishauzin idi u'ati.† Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'utauzon uruu,

¹⁰ dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida king‡ ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai

---

† **7:7** Genesis 15:13-14   ‡ **7:8** *Tominkaru kiauzon Abraham ati'i:* uruu dakota-kaao covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § **7:8** *choota-kidinan:* Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. * **7:8** Genesis 17:10-14   † **7:9** Genesis 37–50   ‡ **7:10** *king:* ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, ĩdakota-kaao Pharoah kii.

Egypt Baara sannaο, na'iki awunuutapa'o nii ipai usha'apauz kida.

¹¹ “Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai Canaan[§] ii aka. Tuukii sha'atii pidannaο dopian. Na'iki wadarunnaο, tuukii idopian kapam, aona'a naa ikodan pawanyukunuu nii.

¹² Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida selliapa-kaο Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paudainao, Joseph tuunizinaο toria'anan wanyukunui Egypt iti.

¹³ Ba'oran dono imakon koshan, uruu u'itamautannaa itoriina'anan na'iti. Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'inawuzunao ati kanom wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribannaο dau'an.

¹⁴⁻¹⁵ Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai pairibannaο. 75 uiribannaο baokopatinan, ipai imakon Jacob tuma Egypt iti. Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam imawakan na'ii. Inao wuru'u wadarunnaouz.

¹⁶ Mazan ipai sha'atii idani-daunnaο na'akan inanaa kida, da'ati'i wawiizi Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii, Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.

¹⁷ “Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru mishia'azonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono iriba'ora'a naa utakaan-daunnaο Egypt ii.

---

§ 7:11 *Canaan*: uruu dakota-kariwaiz Israel kii.

18 Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uaitapan Joseph dau'an.

19 Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinaa nii wadarunnao. Uruu dono'o naa upataka'utan naa ĩdyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz ĩkabootan paudainao amazada iti shakatainaouz zii, ĩmawaka kizi.

20 “Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konau-nam sodi'o koraidaonaa. Idikinauda'u kauzu sha'atii padaronao taapan na'iki ĩdizapan uruu padapu ii, udauna'an aonaa na'itim naa udizakao.

21 Uruu idi ĩkodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zunaaba ikoda sha'atii wuru'u koraidaonaaz. Uruu idi ozaamatanuzu na'iki odyaupaitanuzu kaiman, na'apa paudani kawan manawun.

22 Kaimanaiman sha'atii tiichaanao tominapakidan Moses, ukau'an kaiman-daun uaitapan wuru'u Egypt Baara sannaο aitapanii kidaz. Na'iki uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida aimaakan.

23 “Bauda'apa kamoo, Moses makon uawunuuta'anan pairibannaο Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun.

24 Ukaawan ĩkaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite. Sariapa Moses kaunaatan wuru'u pairiban ba'izii-kaoaz, uruu idi uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan.

25 Moses itiiman shaa pairibannaο aitapan nii Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru kaza-naata'o nii ĩdyaun, mazan aonaa ĩdi'itinpan na'apa.

26 “Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitenaο mizaataakapan. Sariapa

umakon ĩ'idi'iti utiwaan pakaimanaaka-kidan ĩ'dyaun. Ukian ĩ'ati, 'Uabata õiribannao, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a uiriban atiaaka kaikapa'a.'

27 "Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan Moses na'iki ukian u'ati, 'Aonaa puzaamata-kao kazowautapa'o nii wau-nao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.

28 Puzowia'azon sha'a õgaru, puzowian kawan Egypt san munumun?*

29 Moses abatan idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran pidannao aitapa'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan, tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii ĩ'dainao daonaioranao.

30 "40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi maodapan kazamaka'o ko'ori'o di'iki, mapidantaka'o amazada baara ii, maon-apa'oraz midukuo Sinai ii.

31 Tuukii sha'atii Moses di'itinpan, utukapan idi kazamaka'o maodapan udaru. Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azoonuzu kaimanaiman. Upu'u uabatan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati.

32 'Õgaru pudarunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkarun,' ukian. Tuukii Moses nakanakaan patarian idi, na'iki aona'a naa uka'iitan paawunuupa'akan tikazi di'iti.†

---

* 7:28 Exodus 2:14 † 7:32 Exodus 3:6

33 “Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, 'Puso'ota pudazkida, umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, òkaina'an idi da'a'a.

34 Mishi òtukapa na'apam Egypt Baara sannao pataka'utan òpidanannao udawunu'iti manawun. Òabata ìdopian tuukii ò'ati, uruu idi'o òaidinan pu'ati, òkazannaata'azon idi ìdyaun. Aizii òdyuudan nii pumakon Egypt iti,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauon Moses ati.”‡

35 Stephen kian koshan ì'ati, “Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz pairibannao Israelitenao. Mazan ìkian sha'atii u'ati, 'Aonaa puzaamata-kaò kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.' Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki kazannaata'o nii ìdyaun ìpataka'uta-kaò ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii.

36 Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki. Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan pakodita-kida-kinaa nii ìdyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan paran ì'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan ìdyaun mapidantaka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimaakan na'ii'aka, atii 40 wunu.

37 Uruu Moses tawuru'u kiauoz ipai Israelitenao ati kaikapa'a: 'Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, na'apa ògaru kawan.'§

---

‡ 7:34 Exodus 3:5, 7-8, 10   § 7:37 Deuteronomy 18:15

38 Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibannao Israelite kasaba'ukinauzonuz mapi-dantaka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarunnao ati, na'iki wau-nao ati'o kapam.

39 Mazan upu'u aona'a naa ãipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa ãizo'atilizon uparadan. Mazan ãnyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii ãkiwa'azon powaa iti.

40 “Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, ‘Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowautapa'o ni'i naa waunao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,' ãkian.*

41 Uruu dono'ora'a naa tawuru'u ãtomauzonuz patominkarun nii, ãtomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an ãkawaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an ãkasaba'ukinan naa udazaba an, uruu ãkonaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.

42 “Tuukii Tominkaru to'oran ã'ati. Uruu idi umarina'ata'akan naa ãdyaun. Marii kizi'i naa ãtoriiinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:
‘Unao Israelitena,

---

* 7:40 Exodus 32:1

karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon
uzainao,
uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,
mapidantaka'o amazada ii aka.
Mazan aonaa õgaru ati'o mani da'i tawuru'u
ukawaodauzonuz uzainao,
⁴³ soo utominkarun Molech ati'o karikaonan.
Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.
Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran
utominkarun Rephan,
wizi kawanu'oraz utoman.
Ĩnao utomanii kidaz utominkarunnao nii,
ĩnao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriinpau-
zonuz.
Uruu idi õkashaapan nii utarubanao zaamatan
unao,
marii kizi ĩna'akan unao munapo, munapo
ba'oran amazada iti,
Babylon dawun itinapu.' †

⁴⁴ Stephen kian koshan, “Kotua'a
naa, wadokoze-daunnao chi'ikapauzon
dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka,
ĩna'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori
pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu
ĩnyukunuitapa-kinaa Tominkaru kaina'an patuma.
Utoma-kao na'apa Tominkaru kowaadauзон
kawana'ati'o, na'iki uaida-kidan kawana'ati'o
Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa
dapunaa toma-kaoaz.

⁴⁵ Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan
na'iki ukazowautapan dono'o naa wadokoze-
daunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii ĩ'ati
Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa

---

† 7:43 Amos 5:25-27

tuma, ĩdarunnao dobata-kidani'i naa ĩ'ati. Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz pawii ai Gentilenao. Uruu amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamata pawii nii. Na'iki na'iti'i naa ĩna'akauzon Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-kaao atii David king-tinan di'iti.

⁴⁶ Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitenao Tominkarunuz.

⁴⁷ Mazan David dani, Solomon ati'i naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon padapu nii.

⁴⁸ “Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'oraz mashaapan kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii kian:

⁴⁹ ‘Aokazi, uruu õnaobanai-tinapa-kizi tabanaa.

Aizii imi'i baara, uruu õsaabatapa-kizi karikaonan õkidiba.

Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma õ'ati?’

Naobanai kian.

‘Turuu mooko puaitapan putoman kabaun õsookapa-kizi nii?’

⁵⁰ Aonaa mooko õtomanii mani õka'u idi ipai wuru'u aimaakan kidaz?’”[‡]

⁵¹ Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan.

[‡] 7:50 Isaiah 66:1-2

⁵² Īnao ipai ĩantamikitan Tominkaru prophetinnao. Atii ĩzowiauzo nii wunaou'u kowaadapauzonaouz Tominkaru dyuuda'azon dau'an Kaimana'o Papoitoru. Udyuuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz.

⁵³ Unao ati'o padamata ipai kakinaorii taa-ka, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz angel-nao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz," ukian.

Stephen zowii-ka

⁵⁴ Īabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii ĩto'ora'akan u'ati na'iki ĩkuzowan paudako.

⁵⁵ Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati. Uawunuupan doko iti aokazi iti, utukapa Kanada Tominkaru umanawunun kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu.

⁵⁶ Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, "Utukapa! Aokazi da'atinan, na'iki ōtukapa Daonaiora Aokazi Iki'o§ kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu."

⁵⁷ Sariapa kootowapa-kidauzonao pidannao kadakoina'akan, ĩtaratan pakinao kida uparadan ai. Na'iki ĩzaamata'akan naa uruu. ⁵⁸ Udauna'an ĩkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa ĩnaraka'akan naa pashooton kida. Kaina'a

---

§ 7:56 *Daonaiora Aokazi Iki'o*: Na'apa'o Jesus kiauzon padau'an. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu masha'apannaada-kinao ida'a.

pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa ñawunuutapakanidan pashooton kida. Na'ia'a naa ñboowautapan Stephen kuba idi, aonaa masakauda'u mani.

⁵⁹ Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, “Õnaobanaa Jesus, puzaamata õdorona.”

⁶⁰ Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. “Õnaobanaa, mana'a pupataka'uta'ana'a ñdyaun pa'oian dikin ii,” ukian. Uru'u naa mazan umawaka'akan naa.

8

¹ Kaiman Saul ati Stephen zowii-ka.

Saul pataka'utan mishidainao

Stephen zowii-ka dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao pataka'uta-ka Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'iinan Judea Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa ñkidoopan pa'an. Ñna'ian zii Jerusalem ii.

² Kaina'a pidannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii ñnyukunuu kasha'oran Stephen zowii-ka idi. Udauna'an ñdidan naazu, na'iki ñmuraan uruu tuukii.

³ Mazan Saul, tuukii uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi umakon ñdapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daonaianao na'iki zunnao, ukozootan nii ñdyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa ñdyaun.

Philip kakuwaapatinan daua'o Samaria ii aka

⁴ Aizii mishidainao wuru'u kidoopainaoz Jerusalem iki, ñkowaadapan naa Kaimana'o

Kuwai Jesus dau'u pidannao ati pamakopa-kizi kawana'ati.

⁵ Aizii Philip, umakon donoi Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ* dau'u.

⁶ Iriba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii ĩabata'azon Philip kuwaa kaimanaiman. Usha'apanum kau'an ĩtukapan idi Philip sha'apatan iriba umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon.

⁷ Iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki. Na'iki diiwa ĩkadakoinan wuru'u ĩkoditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao.

⁸ Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.

⁹ Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pamarunaowiinpan ida'an. Na'iki uruu tuukia'o u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii.

¹⁰ Ipai pidannao Samaria ii, waranuitapa-kariwainao, na'iki umanawun-tinpainao, tuukii ĩmishidan Simon. Uruu idi ĩkian udau'an, "Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai."

¹¹ Tuukii ĩmishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimaakan dau'u pamarunaowiinpan ida'an.

---

* **8:5** *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

12 Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa ï'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao na'iki daonaioranao mishidan Philip kuwaa, na'iki ïchikaawunuinan naa.

13 Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa kapam. Uruu dauna'an karikaonan umakon na'iki uchi'ikapan Philip dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'apatan umanawun kida'o aimaakan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sannao

14 Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara sannao mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi ïdyuudan Peter na'iki John ï'idi'iti.

15 ïkaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John toriinapa-kidan mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi ïdyaun.

16 Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa ïdyaun, ïmishidan idi Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii ï'ida'a.

17 Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i mishidainauz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai ïdyaun.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

18 Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o Doronaa morotinanuz mishidainao, apostlenao muudan ida'an paka'u ï'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati.

19 Ukian ĭ'ati, “Utaa kapam õ'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi kapam Kaimana'o Doronaa morotinan ipai õpishatanii pidannao.”

20 Mazan Peter kian u'ati, “Marii Tominkaru mainaabatan pupuraatan putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u ma'ozaka-kinai, mawinipinaa-daunu'oraz Tominkaru taan?

21 Aonaa turuu pukaudinan watuma Tominkaru paradan dau'u. Usha'apanum kau'an Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pudi'itinpan pana'iti karikaonan.

22 Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pudi'itinapanuz oia'o dau'u, putoriinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimaakan pudi'itapan.

23 Usha'apanum kau'an õtukapa tuukii manawun pukishauzin waunao ati, na'iki tuukii manawun pusha'apata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi pugaru kaimanaiman,” ukian.

24 Sariapa Simon kian ĭ'ati, “Õaiapa utoriinpan Naobanai ati õdau'an, aonaa kizi dikauda'o aimaakan sha'apan õ'ati, pukian kawan.”

25 Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatani, na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapauzon, na'iki ĭkowaadapan dauna'an uparadan kida, ĭkiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an ĭkowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san dau'o

²⁶ Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, “Pumako Jerusalem iki'o dunapo di'iti, Gaza iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o amazada an.”

²⁷ Sariapa Philip minziiwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.

Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaba puraatan.† Umakonkan Jerusalem ii, uchoochiipankan Jewnao tuma.

²⁸ Pakiwapaanan pu'u, uaitapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet Isaiah saadan.

²⁹ Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii Kaimana'o Doronaa kian u'ati, “Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i, pumako kizi udaawata.”

³⁰ Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz. Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, “Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o wuru'u puaitapaananiazu?”

³¹ Sariapa ukian u'ati, “Aonaa ōaitapan. Ōaitapa mani soo pidan kowaadan an kaimanaiman ō'ati.” Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa udazaba'a.

---

† 8:27 Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaba oo Queen, odakota-kaoo Candace kii.

³² Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan uaitapaananiaz kaikapa'ora'a:

“Una'aka-kaō na'apa kaznizo na'aka-kaō kawanu'o pazowia'azoo-kizinao iti.

Pidan sokozaan dono kaznizo dani, aona'o nii uzaadan,

na'apa'o uruu kapam.

Pidannaō sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii na'apam ukian.

³³ Tuukii ĩba'azootin-kidanuzu.

Na'iki aonaa ukootowapa-kida-kaō sakitapa'o ida'an.

Uruu dauna'an uzowii-kaō.

Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a.”

³⁴ Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, “Turuu mani pukowaadan ō'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran daua'o?”

³⁵ Uru'u naa Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saadinpa'oraz, na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.

³⁶ ĩmakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, ĩkaawan wunu di'iti. Sariapa Ethiopia san kian Philip ati, “Di'i naa wunu aizi'i. Turuu mani puchikaawunuuan naa ōgaru?”

³⁷ [Philip kian u'ati, “Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii.” Sariapa ukian Philip ati, “Ōmishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani.”]‡

³⁸ Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an ĩtoka'akan naa tarara

‡ **8:37** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

di'iki ĩmako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa Philip chikaawunuuan naazu.

³⁹ ĩmaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san tukapan Philip powa'a. Pamatukapakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.

⁴⁰ Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus[§] iti. Na'iki'i naa udobatan Caesarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

9

Jesus zaamatan Saul

(Acts 22:6-16; 26:12-18)

¹ Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainaoz Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o Faadaa di'iti.

² Ukian u'ati, “Ōmako'ozon Damascus iti ōdorota'anan pidannao wuru'u da'anainaoz 'Jesus Kaduz'. Uruu idi ōaipan usaadan kaarita ōna'akan nii synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaanao di'iti, ĩkaminka'uta kizi ōzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pidanannaouz, ōna'aka kizi ĩdyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi ĩtaraa-ka.”

³ Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimaakan kanada'akan aokazi

---

§ 8:40 *Azotus*: ba'oran u'uu Ashdod kii.

iki. Ipai amazada kanada'akan Saul dazaba an kida.

⁴ Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian pa'ati, “Saul, Saul, kandii nii pupataka'utan õgaru?”

⁵ Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, “Õnaobanaa, kanom dii pugaru?”

Sariapa parada-karu kian u'ati, “Õgaru Jesus, õgaru wuru'u pupataka'utaniaz.

⁶ Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru donoi di'iti'i, pumako-kiziz. Na'ia'o nii õpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii.”

⁷ Daonaioranao makopainauz Saul tuma, na'a ikadishitapan, aonaa ika'iita'akan paparadan, iabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom itukapan.

⁸ Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki. Uda'ata'akan padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an uminauda'unao ka'utan naazu, atii ikaawan Damascus iti.

⁹ Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa uaropan, na'iki aonaa kanom utuzan kapam.

¹⁰ Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: “Ananias.”

“Di'i õgaru'u, õNaobanaa,” ukian.

¹¹ Naobanai kian koshan u'ati, “Aizii puminziiwa, pumako kizi Judas dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz 'Sakitapa'o Dunapo,' kii. Pukaawan dono na'iti,

pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus sanaz. Kai'oraz, utoriinpan õ'ati.

¹² Õtukapa-kidani'i naa daonaioara u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan.”

¹³ Sariapa Ananias kian, “Õnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan aimaakan uruu daonaioara dau'u, ìkowaada na'apam upataka'utan tuukii pupidanannao Jerusalem ii.

¹⁴ Na'iki ìkowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i Damascus ati, uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainouuz pugaru. Na'iki kaina'a una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii u'ati uzaamata-kinnaa nii wuru'u mishidainaouuz pugaru.”

¹⁵ Sariapa Naobanai kian, “Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an õzaamatani'i naa uruu õpoitoru nii. Õdyuudan nii ukakuwaapan õdau'u Gentilenao ati, na'iki ìzowaunaanao ati, na'iki Israelitenao ati kapam.

¹⁶ Na'iki òkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu õdau'an,” ukian.

¹⁷ Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapa-kizi iti. Umorotan dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, “Õ'inawuzu Saul. Wanaobanaa dyuudanii õgaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati, puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz õgaru pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakada kizi pugaru.”

¹⁸ Sariapa aimaakan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunuu-kaoa'a naa.

¹⁹ Saul nikan dauna'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa iti.

Saul na'ian zii Damascus Ii

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii.

²⁰ Uruu dono umorotan synagogue kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus dau'u. Ukowaadan mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu.

²¹ Ipai abatainaouz Saul paradan, tuukii ïdi'itinpan ukuwaa dau'u. Ìkian pa'atiaaka kida, “Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowiipauzoz Jerusalem iainao pidannao zaamatinpainao kidaz Jesus di'iti? Aizii ukowaada-kaao wuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao, na'iki uaipan pana'akan ïdyaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao zowaunaanao di'iti,” ïkian.

²² Mazan ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an kaimanaiman ukowaadan ï'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ.*

²³ Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baokopatinan naa, uruu ïaipan naa pazowia'akan Saul.

²⁴ Uruu idi ïzaudapanuzu ipai donoi awautapainao paniinomizinaa kawana'ati, aiwaka'an

---

* **9:22** *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zanaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii.

na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-kaou'ati wuru'u ĩzaudapanuz uruu.

²⁵ Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainaouz Saul kuwaa, ĩpaidan uruu udaru'o dazowan zo'iti, udauna'an ĩkodita-kidanuzu, donoi awautapa-kinao kuduan shaawata. ĩtoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu na'apa ukidoopan patarubanao ai.

Saul kaawan Jerusalem Iti

²⁶ Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainaouz Jesus, mazan tuukii ĩtarian u'ai. Aonaa ĩmishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus.

²⁷ Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostle-nao di'iti, na'iki ukowaadan naa ĩ'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam ĩ'ati na'apam Saul kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii.

²⁸ Uruu dauna'an zii ĩkashaapan Saul baokopatinan patuma. Na'iki karikaonanu'u naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidannao ati Jerusalem ii.

²⁹ Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jew-nao tuma, wuru'u paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ĩto'oran u'ati, na'iki ĩaipan naa pazowia'akanuzu.

³⁰ Mazan mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u ĩzowia'azonuz Saul, sariapa ĩna'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa ĩdyuudan naazu pawiiizi Tarsus iti, kanawa ida'an.

³¹ Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao mashaapan, wuru'u

Judea Baara ii aka kidainaouz, na'iki Galilee Baara ii aka kidainaouz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainaouz. Aona'a naa kanom pataka'utan ãdyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ãdyaun, powa'a zii ãma'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a naa powa'a ãsha'apata'azon dikauda kida'o aimaakan panaobanaitan idi'i naa Jesus.

Peter makon daua'o Lydda iti, na'iki Joppa Iti

³² Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii.

³³ Na'ii uikodan daonaiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wuru'u pidanaz aona'o uzikadinan pada'awupa-kizi baara di'iki, 8 wunu.

³⁴ Peter kian u'ati, “Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru. Pukadishita, pusaabaa wuru'u puda'awupa-kizi baaraz.” Sariapa mishi Aeneas kadishita'akan.

³⁵ Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai wuru'u Sharon Baara ii aka kida'oraz ãmashaapan tukapan wuru'u machi'ikaka'o pidan chi'ika-kida-kaoaz. Uruu idi tuukii ãmishidan, na'iki ãzaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.

³⁶ Uruu dono kaina'a zun mashaapa'o Joppa ii. Oroo mishidapa'o Jesus; o'uu Tabitha, Dorcas kia'o kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan da'i okaminka'utauzon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'o pidannao ati.

³⁷ Na'apaini'i naa okarinaan tuukii, atii omawakan. Onanaa chikaanaa-kao dauna'an,

omuuda-kaoa'a naa doko'o ii, paranka baara-tinpa'o, kabaun nazo ii.

³⁸ Maonapa'o wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa ĩdyuudan dya'utam daonaioranao dapada'anan Peter. Īkaawan u'idi'iti, ĩkian u'ati, “Kadiman, pumako watuma Joppa iti.”

³⁹ Sariapa Peter minziiwa'akan, na'iki umako'okan naa ĩtuma. Ukaawan naa ĩ'idi'iti, sariapa ĩmorota-kidanuzu doko ia'o kabaun nazo iti, mawakaiba nanaa muuda-kizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa ĩdaiarunao kasaba'uinan Peter dazaba an, ĩzaadan u'ati na'iki ĩtukapa-kidan u'ati ipai kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii.

⁴⁰ Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao koditan mawakaiba muuda-kizinao nazo iki. Īkoditan dauna'an, sariapa ukodoru'ukan na'iki utoriinpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an ukian mawakaiba ati, “Tabitha, pukadishita!” Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter. Uruu idi osakanata'akan naa.

⁴¹ Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao. Īkaawan na'iti, ĩtukapa oroo kakupa'a naa.

⁴² Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha kakuda-kao dau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus.

⁴³ Uruu dauna'an iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai

kida.

10

Peter na'iki Cornelius

¹ Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu Rome soldyaannao zowau-naa, Italy ikiinaouz.

² Wuru'u Cornelius aonaa Jew mani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu ainao, na'iki ipai uiribannao kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru, na'iki ipai ĩsha'apatinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikaonan ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jewnao. Na'iki karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.

³ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian u'ati, "Cornelius!"

⁴ Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati, "Kanom puaipan õ'ai, õnaobanaa?"

Angel kian u'ati, "Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati, na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an putukapa-kidan mishi putaainan u'ati.

⁵ Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti ĩdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'oraz u'uu.

⁶ Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida. Maonapa'o udapu paran danoma ii."

⁷ Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam papoitorunao

na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukaudinauzon utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam.

⁸ Ukowaada ï'ati ipai aimaakan patukapaniaz aidinan. Udauna'an udyuuda'akan naa ïdyaun Joppa iti.

⁹ Atii ba'oran kamoo ïmaonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan kabaun paawa iti, utoriinpa'anan Tominkaru ati. Na'apain sakitapa kamo'ora'a naa wuru'u.

¹⁰ Uruu idi uabatan pazamazi'i naa. Mazan Simon poitorunao, ïwarakinpan zii. Aizii Peter toriinpan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan aimaakan u'ati.

¹¹ Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimaakan wa'atin imi'i baara ati aokazi iki, na'apa kazoa'o kamicha madanaa zaamatapaka-kawanu'o padanoma tokon iki kida.

¹² Wuru'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o aimaakan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ïchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao.

¹³ Sariapa parada-karu kian u'ati, "Peter! Aushaa puzowii punikan nii."

¹⁴ Peter kian, "Aonaa turuu, òNaobanaa. Aonaa na'apainim zii ònikauzon ïnao kaduz aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao kakinaorinaa taapadan wanikan."*

¹⁵ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, "Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u õgaru Tominkaru

---

* **10:14** Leviticus 11:1-23

saabaaniaz naa na'iki òtomaniaz naa kaimana'o nii.”

16 Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa aokazi iti.

17 Aizii Peter di'itinpan tuukii, uaitapa'azon kanom manawun wuru'u tukapa-kida-kariwaiz pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu, atii ìkaawan kabaun korarannaa paniinomizinaa ati.

18 “Tosh,” ìkian. “Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?”

19 Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u aimaakan aida-kida-kariwaiz pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati, “Puabata, kaina'a idikinauda'u daonaioranao kaida'a'a ìdawatapan pugaru.

20 Putoka, putukapa'an kizi ìdyaun, na'iki pumako pa'i ìtuma, mana'a putaria'ana'a. Ògaru wuru'u dyuuda'oraz ìdyaun.”

21 Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daonaioranao na'iki ukian ì'ati, “Ògaru wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa wuru'u uwa'atinuz?”

22 ìkian u'ati, “Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan waunao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa Jew mani padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru padapu iti, uabata kizi pukuwaa,” ìkian.

²³ Udauna'an Peter morota-kidan naa İdyaun. Bauda'apa maruta'o İda'awu'ukan na'ii.

Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sannaouz mako kapam İtuma.

²⁴ Ba'oran kamoo İkaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzaudapani'i naa İdyaun. Kaina'a'a naa uiribannao, na'iki upaonarunao, udapadaniinao padapu ati.

²⁵ Peter kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti.

²⁶ Mazan Peter kadishita-kidanuzu. Ukian u'ati, “Ögaru, soo pidan karikaonan na'apa'o pugaru kawan.”

²⁷ Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti, pakadaktinaan pu'u utuma. Na'ia'a naa utukapa iriba pidannao baokopatinpan.

²⁸ Sariapa ukian İ'ati, “İpai unao, uaitapanii waunao Jewnao kaduz, aonaa wakakinaorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinan unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan ö'ati, aonaa kizi ödakoopan oo ödakotan sha'apa'oram pidan dikauda'o nii.

²⁹ Aizii di'i pudapada-kidan ögaru, sariapa önyukunuu na'apa'akan, minziiwa öwa'atin pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa kanom ni'o pudapada-kidan ögaru da'ati'i.”

³⁰ Cornelius kian u'ati, “Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, ötoriiinpan ödapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan ökanaapu'u, wizi'i'o ukamichan.

³¹ Ukian ð'ati. 'Cornelius! Ipai Tominkaru abatan puparadan putoriinpauzon kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukamunanuuzon pataka'utinainao ati.

³² Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti ãdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madai dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii,' ukian.

³³ Uruu idi kadiman ðdapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati."

Peter kakuwaapan naa

³⁴ Peter kian ã'ati, "Aizii ðaitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiipan sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidannao patumaaka.

³⁵ Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, ãizo'atin idi uruu, na'iki ãmashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati.

³⁶ Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz waunao Israelitenao ati. Kaimana'o Kuwai, pidannao ikoda-kinna ni'o kaimanaaka-karu Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz ipai pidannao naobanaa nii.

³⁷ "Unao, uaitapani'i naa ipai aimaakan Jesus sha'apatanii waunao Jewnao wiizi Israel Baara

an. Usakadinan Galilee Baara iki, John kaki-naopan dauna'an pidannao ïtanawatın kızı pa'oiان ai na'iki ïchikaawunuın kızı.

38 Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozaka-karu. Uruu ida'an ma'ozaka ukaudinان, usha'apata kaiman kida'o aimaakan, ukakuda ipai karınainao pidannao. Aızii wuru'u Satan zaamatapaniınaouz, na'iki uantamikitaniınao kidaz, ipai ukakudan ïdyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma.

39 Waunao apostlenao, watukapanii ipai aimaakan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran ïwiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, mazan upu'u ïtaukanuzu cross di'iti, atii ïzowianuzu.

40 Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kızı iki, idikinauda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati.

41 Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniınaouznaa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaroapanii na'iki watuzanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kızı iki.

42 Uruu idi uduyudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowaada kızı kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao.

43 Ipai Tominkaru prophetinnao kowaadani'i naa udau'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o

ĩkianu'u: 'Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki izo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii ĩ'oian ĩmishidan idi Jesus.' "

*Kaimana'o Doronaa
na'iki Gentilenao*

⁴⁴ Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa morotina'akan naa ipai pidannao, abatapainauz ukuwaa.

⁴⁵ Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainauz Joppa iki Peter tuma, tuukii ĩdi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam.

⁴⁶ ĩaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an ĩabatan idi ĩparadan pana'a kida'o parada-karu ida'an. Na'iki ĩabatan idi ĩkonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati,

⁴⁷ "Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannaou'u, ĩchikaawunuu-kao ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taa-kao ĩ'ati, na'apa utaa-kao kawan waunao Jewnao ati," ukian ĩ'ati.

⁴⁸ Udauna'an udyuudan naa ĩchikaawunuu-kao ĩmishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-kao dauna'an, ĩpishaan naa Peter marii kizi una'a'akan ĩtuma na'apauda'um kamoo zoobaba.

11

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

¹ Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainauz abata'aka'a naa wuru'u Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan.

2 Aizii Peter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainaouz, dakoopan uruu. Īkian u'ati.

3 “Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam ĩtuma.”

4 Uruu idi Peter kowaadan naa ĩ'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimaakan sha'apanuz pa'ati. Ūkian ĩ'ati.

5 “Ōtoriiŋpan pu'u Joppa ii, Tominkaru aidan aimaakan ō'ati. Ōtukapa aimaakan wa'atin aokazi iki imi'i baara ati, na'apa kazo'a'o kamicha madanaa zaamatapa-ka'o padanoma tokon iki kida'o kawanu'o. Umashaadan na'a ōdazaba'a.

6 Ōawunuupan unazo iti ōtukapa pabi'inaaka aimaakannao: uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ĩchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao.

7 Upu'u ōabatan parada-karu kian ō'ati. ‘Peter! Aushaa puzowii punikan nii.’

8 Mazan ōdako'atinuzu. ‘Aonaa turuu, ōNaobanaa! Aonaa na'apainim zii ōnikauzon ĩnao kaduz kaniriba'o aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.’

9 Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian ō'ati. ‘Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u Ōgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki ōtomaniaz naa kaimana'o nii!’

10 Idikinau wuru'u parada-karu na'apanuz ō'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa powaa iti aokazi iti.

11 “Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranao

kaawan kabaun òmashaapa-kizi iti, ñnao dyuuda-kariwainao òdau'ati Caesarea iki.

¹² Sariapa Kaimana'o Doronaa kian ò'ati. 'Pumako pa'i ìtuma. Mana'a putaria'ana'a.' Uruu idi òmakon ìdau'ati. 6 mishidainao makonkan òtuma. Di'i ìdyaunu'u, wuru'u makonkainauz òtuma. Ipai baokopa wamorotan Gentile, Cornelius dapu iti.

¹³ Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati. Angel kian u'ati. 'Pudyu-uda pupoitorunao Joppa iti, ìdapadanaka kizi Simon Peter.

¹⁴ Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru kazannaata-kinaa nii pugaru na'iki ipai puribannao, pudapu ainao kidaz.'

¹⁵ Uruu dauna'an òkakuwaapan naa ì'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ñnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o dono'oraz.

¹⁶ Sariapa ònyukunuu'a'akan wanaobanaa Jesus kiauzon wa'ati. 'John, uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru, uchikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.'

¹⁷ Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an aonaa turuu òmashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan ì'ati!"

¹⁸ Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatapan dauna'an ipai wuru'u Peter kuwaa

kidaz, sariapa ĩsookadan padakomikitinan, mazan uruu dauna'an, tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru. ĩkian kaikapa'a: "Aizii waaitapa kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Gentilenao, tanawatinanuz pa'oian ai, uaipan idi ĩmashaapan karikaonan patuma."

Antioch sannao daua'o

¹⁹ Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainouuz papataka'uta-kaao ai, Stephen zowii-kaao dono'oraz, ĩmakon munapo'o wiizai kida di'iti, atii Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a naa ĩkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati karikaonan.

²⁰ Pabi'i kida kaina'a daonaioranao mishidainao, Cyprus Baara sannao na'iki Cyrene sannao, ĩnao makon dono'i Antioch iti. Na'ii ĩkakuwaapan Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. ĩkowaadan naa Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus daua'o.

²¹ Tominkaru taan idi pama'ozakan ĩ'ati, ma'ozaka ĩkakuwaapan, uruu idi iriba Gentilenao mishidan ĩkuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

²² Aizii mishidainao, Jerusalem iainaouuz abatan naa iriba Antioch sannao mishidan naa Jesus, sariapa ĩdyuudan Barnabas makon Antioch iti.

²³ Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu ĩnyukunuu iti. Uruu idi uma'ozakadan naa ĩnyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi ĩizo'atin Naobanai Jesus, na'iki aonaa kizi ĩtanawatinan u'ai.

²⁴ Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa kaudinan u'ida'a. Na'iki

uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi ñ'ati udau'an.

²⁵ Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarsus iti, udorota'anan Saul.

²⁶ Uikodan dauna'an Saul, una'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati. Bauda'apa wunu Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma. Karikaonan ñbaokopainpan mishidainao tuma na'ii, ñtominapa-kidan naa iriba, iriba pidannao Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii mishidainao Jesus dakotauzo-kao Christian kii.

²⁷ Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikiinao, kaawan Antioch ati.

²⁸ Kaina'a bauda'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannao kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.)

²⁹ Sariapa mishidainao di'itinpan, ñbauda'apatan panyukunuu ñaipan pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch sannaouz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati, pakaminka'uta-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawiiizi-tinpainao kidaz Judea Baara ii aka.

³⁰ Ñdyuuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul ida'an, choochi zowau-naanao di'iti Jerusalem iainaouz.

12

Peter kodita-kida-kao

taraa-kizai iki

¹ Uruu dono naobanai Herod zaamata-kidan na'iki utaraa-kidan pabi'i kida mishidainao zowaunaanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan ĩdyaun tuukii.

² Sariapa udyuudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i idi, John inawuzu uruu.

³ Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-kao idi, uru'u naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.

⁴ Peter zaamata-kao dauna'an, utaraa-kaoa'a naa. Na'ii 4 soldyaanao tonaazinaa muuda-kao awunuutapa'o nii uruu. Kiwiin 4 soldyaanao awunuutapan nii uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.

Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u, Passover Kamoon ipain dauna'an.

⁵ Uruu idi Peter taapa-kaoa'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao toriinpan tuukii, ĩaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

⁶ Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-kao ua'ii, uda'awun dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi, soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii.

⁷ Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan. Sariapa angel pokowauanuzu, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an. "Pupokoda! Kadiman na'iki

pukadishita,” angel kian. Sariapa chain kida waota'akan Peter anoba di'iki.

⁸ Udauna'an angel kian u'ati, “Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada pudazkidi.” Kadiman Peter kaiwadina'akan. “Pukaiwada puchaakitan za'aba'i, na'iki puwa'ati ōdawu'ati,” angel kian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter da'ana'akan naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan mishi'o wuru'u angel sha'apatanuz aimaakan na'apa. U'itiiman shaa aimaakan tukapa-kida-kao nii pa'ati pazanda'awun ii.

¹⁰ Sariapa ĩdobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an, udauna'an ĩdobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainao dazaba an. Atii ĩkaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru utoma-kao. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan ĩ'ati paaipan ati, uruu idi ĩkodita'akan naa taraa-kizai iki. Na'iki'i naa ĩmako'okan naa dunapota, udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.

¹¹ Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi ukian, “Aizii ōaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin kodita-kidankan ōgaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai ōgaru, na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon ōsha'apata-kao.”

¹² Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-kaoaz, sariapa umakon Mary dapu iti, John daroz, Mark kia'oraz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao baokopatinpan na'ii uruu dono, ĩtoriiinpan, ĩaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

13 Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a ĩpoitoruiaba Rhoda kia'o o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz.

14 Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan naa powaa iti, “Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii,” okian.

15 “Pumariidinan,” ĩkian o'ati.

Mazan okian ĩ'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õparadanuz.”

“Panaadon uangelin mani karikaonan,” ĩkian o'ati.

16 Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii ĩda'atinan u'ati. ĩtukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii ĩdi'itinpan.

17 Sariapa usawadan paka'u uaipan idi ĩparadan mashauda'u. Udauna'an ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru ĩNaobanaaz kodita-kidan uruu taraa-kizai iki. Udauna'an ukian ĩ'ati, “Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u õkodita-kida-kaoaz taraa-kizai iki.” Udauna'an udobata'akan naa.

18 Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuutapainaouz Peter, tuukii ĩdopian, na'iki ĩtarian, aonaa ĩaitapan na'apam pasha'apatinan. “Na'iam naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?” ĩkian.

19 Aizii Herod abata'aka'a naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan udawata-kao ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa ĩikodanuzu. Uruu idi Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz.

Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa uzowii-kidan ãdyaun.

King Herod mawakan daua'o

Uruu dauna'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa.

²⁰ Tuukia'o da'i King Herod to'orataakapauzon Tyre na'iki Sidon sannaο tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannaο baokopatan pidannaο, na'aka'o nii paparadan king di'iti. Ìaipan pasaabaa-kidan pamashaapan utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii ìtorii-kizi nii pawanyukunuu, soo bauda'apa King Herod wiizi iki.

Aizii pidannaο, wuru'u dyuuda-kariwainaouz kaawan Blastus di'iti, upoitoru, utuma'oraz manawun ukaudinan. Ìparadan u'ati kaimanaiman, atii mishi ukowaadan Herod ati ìparadan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa ì'ati na'apainim nii pamiitiniipan ìtuma.

²¹ Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa uparadan ipai pidannaο ati.

²² Tuukii pidannaο konaukii-kidan uparadan. Sariapa ìkadakoinan kaikapa'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani kaiwuru'u," kia'o wuru'u ìkadakoinanuz.

²³ Mazan aonaa zoobaba udyuudan ìkonaukii-kidan pa'an Tominkaru umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan

naazu masha'apakiaka, tuukia'o ida'an. Up-azaroita'akan naa atii umawakan u'idi.

²⁴ Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan kowaadapa-kaao na'iki uabata-kaao, uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.

²⁵ Aizii Barnabas na'iki Saul ĩtaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz ĩna'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti Antioch iti. ĩna'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

13

Barnabas na'iki Saul zaamata-kaao kaudina'o nii

¹ Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. ĩnao mishidainao bii'i kaina'a prophetnao,* na'iki ba'orainao kida tominapa-kidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudinainaouz: kaina'a Barnabas, Simeon miikoro, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod dyaupaitaniaz, na'iki Saul.

² Bauda'apa kamoo ĩchoochiapatinan pu'u na'iki ĩsanadinpan† pu'u Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian ĩ'ati, “Uzaamata shoman Barnabas na'iki Saul kaudina'o nii ō'ati. Kaina'a kaudin-kizai ōaiapanii ĩsha'apatan ō'ati.”

³ Uruu idi ĩsanadinpan na'iki ĩtoriiinpan naa koshan. Udauna'an ĩtoriiinapa-kidan naa Saul

---

* **13:1 prophet:** Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **13:2 sanadinpan:** Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

na'iki Barnabas, na'iki ĩmuudan paka'u ĩ'ida'a.
Udauna'an ĩdyuudan naa ĩdyaun.

*Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o
Kuwai*

⁴ Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati ĩdyaun, ĩmakon naa wiizai Seleucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o.

⁵ John Mark makon kapam ĩminka'u nii. ĩkaawan dono'o naa wiizai Salamis iti, na'ia'a naa ĩkowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogue kawana'ati kida.

⁶ Uruu dauna'an ĩdobatan pakidiba ida'ana'a naa. ĩmakon atii ĩkaawan ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'oraz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz mazan. Na'ia'a naa ĩkodan pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o udakotapa-kao, uruu Jew, dakotinpauso prophet nii kaikini'i.

⁷ Aizii wuru'u marunaouz, upaonaruitapanii naobanai wuru'u kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu. Aitapa'o na'iki kaimana'o udi'itinpauson wuru'u naobanaiz. Sariapa udapada-kidan pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan.

⁸ Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ĩkuwaa, aonaa uaipan umishidan ĩkuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o kapam udakotapa-kao Greek ida'an wuru'u marunaouz.)

9 Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu, sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati,

10 “Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii puawauta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman kida'oraz mashaapa-kinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii.

11 Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii, ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa kanada'o atii diina'iti zii'i.” Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a naa powa'a utukapa'akan aimaakan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa udorotan pidan ka'uta'o nii paugaru.

12 Naobanai tukapan idi aimaakan sha'apata-
kao na'apa, tuukii umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

13 Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao dobatan naa Paphos iki, wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa ĩmakon kanawa ida'an atii ĩkaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan ĩdyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.

14 Uruu dauna'an ĩdobatan naa pakidiba ida'an atii ĩkaawan Antioch iti, Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti,

Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki ĩsakanatan naa na'ii.

¹⁵ Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinaorii Moses saadanii kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz kapam. Uruu dauna'an ĩpishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian, “Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibannaonnyukunuu, turuu ukakuwaapan.”

¹⁶ Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u ĩ'ati, uaipan idi mashaa pidannao abatapan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĩ'ati: “Ipai unao Israelitenaon na'iki unao kapam Gentilenaon taapainauouz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata õparadan aizii.

¹⁷ Wurulu Israelitenaon Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz wadokozu-daunnao kotua'a naa ĩmashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan ati'o kapam tawuru'u kadiman ĩribainan na'iki ma'ozaka utaapan ĩnyukunuu, ĩkaudin-kida-kao pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wurulu Israelitenaon Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an pama'ozakan ida'an masha'apannaa uso'otan ĩdyaun Egypt iki.

¹⁸ “Udauna'an una'akapan naa ĩdyaun 40 wunu mapidantaka'o amazada baara ii aka. Aonaa ukashadinan ĩ'ai ĩdikintapan pu'u padamata uruu.

¹⁹ “Na'iki Tominkaru zowii-kida ĩ'ati ipai daunuuda'u 7 pidannao tonaazinaa, pana'a kida'o ĩparadan, Canaan Baara ii aka kida'oraz ĩmashaapan. Ukau'an ipai utaan wurulu amazadaz papidanannaon ati ĩwiizi ni'i naa.

20 Aizii wuru'u aimaakan kida sha'apaapa-kaoz kaikapa'a, 450 wunu ukotua'ikin.

“Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidannao kazowautapa'o nii papidanannao, ĩdakota-kaō Judges kii.

“Uruu dauna'an ĩkazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel kazowautapa'o nii ĩdyaun.

21 Uruu dono tuukii ĩpishaan Samuel, marii kizi uikodan king nii pa'ati. Uruu idi Tominkaru taan naa ĩ'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'ikiinao kidaz ĩribainan. Saul kazowautapan ĩdyaun 40 wunu.

22 Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.

“Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. ‘Aizii ōikoda pidan ōnaudapanii, na'iki ōnyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai aimaakan na'apa ōaipan kawana'ati.’

23 “Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao ĩsraelitenaouz.

24 Jesus sakadan ua'ii pakaudinan, John chi'ikapan na'iki ukakuwaapatinan ipai ĩsraelitenaō ati. Udyuudan ĩtanawatinan ipai oia'o ai, na'iki ĩchikaawunuin kizi.

25 John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidannao ati. ‘Kanom uzauda-kidan ōgaru? Ōgaru u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon? Aonaa uruu mani ōgaru, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an uwa'atin. Uruu

umanawunu'o manawun pidan. Ōgaru aonaa manawun ōturuan ōso'otan udazkidi u'ati.'

²⁶ “Uabata ōkuwaa ōiribannao, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki unao Gentilenao, taa-painaouz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata ōkuwaa kapam! Di'oraz kuwai kazannaatin-karu daua'oraz, ipai waunao ati'o udyuuda-kaō.

²⁷ Jerusalem sannao, na'iki ĭzowaunaanao aonaa ĭaitapan Jesus wuru'u kazannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa ĭaitapan na'apa'oram daua'o tawuru'u Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u ĭabatautaniaz padamata uaita-kaō ipai Sookapa-karu Kamoon dono. Mazan upu'u zii ĭmishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an Jesus.

²⁸ Aonaan pu'u ĭikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii ĭdyuudan Pilate zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-kaō.

²⁹ ĭipaian dauna'an pasha'apaapan ipai aimaakan wuru'u Tominkaru paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa ĭtoka-kidan naa unanaa cross paawa iki, na'iki ĭmuudan naazu pabaaranaa iti.

³⁰ Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu pabaaranaa iki.

³¹ Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapakidinan pidannao ati wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. ĭnaou'u naa kai kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.

³² “Aizii di'i ōgaru, na'iki Barnabas kaawan, wakaawa-kidan Kaimana'o Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz

pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u pasha'apata'azooniaz.

³³ Waunao ĩdani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki. Kaina'a sha'atii saada-kariwai Jesus daua'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a:

'Pugaru ōdani,
pudaruitan ōgaru aizii.'‡

³⁴ "Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakauzon powa'a. Kaina'a usaadinpan udau'u kaikapa'a:

'Mishi'o nii ōtaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun aimakaan,
ōkowaadauzoniaz ōtaa'azon King David ati.'

³⁵ "Na'apa sha'atii tawuru'u saadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a:

'Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun pupoitoru
dyupushan pabaaranaa ii.'

³⁶ "Mishi David kaimana'o ukazowautapan papidanannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bauda'apa kamoo umawakan. Na'iki unanaa muuda-kao padarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii.

³⁷ Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii.

³⁸ Ōiribannao, ōaipan ipai unao aitapan, Jesus ida'ana'o pidan oian mainaabata-kao.

---

‡ 13:33 Psalm 2:7

³⁹ Aonaa turuu pu'oiian kida mainaabata-kaao pumishidan ida'an Moses kakinaori kida. Mazan soo pumishidan ida'an Jesus pu'oiian mainaabata-kaao, na'iki Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii.

⁴⁰ Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidakan an mishi'o nii aimaakan sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati.

⁴¹ Tawuru'u ĩkianuz.

'Uabata, unao dakoopainao Tominkaru, Tuukia'o nii udi'itinpan.

Kai õsha'apatan nii umanawunu'o aimaakan.

Pidan tiwaan an pakowaadanuzu, upu'u aona'o nii umishidanuzu, atii na'apa'o nii umawakan.' "§

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. ĩkoditan pu'u synagogue iki, pidannao pishaan ĩdyaun, marii kizi ĩwa'atin koshan ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ĩabata'azon powa'a zii wuru'u ĩkuwaa kidaz.

⁴³ ĩkoditan dauna'an iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam Gentilenao wuru'u mishidainaouznaa Tominkaru Jewnao kawan, ĩnao da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannao ati na'iki ĩkakinaowan naa ĩdyaun. Marii kizi ma'ozaka ĩtaapan panyukunuu, panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.

44 Ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono iriba, iriba kawiiiziinao wa'atin synagogue ati, ĩabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan.

45 Kaina'a pabi'i kida Jewnao, ĩtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannao kaawan, sariapa ĩkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii ĩdakoopan Paulnao kuwaa na'iki tuukii kapam ĩdakoautapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an.

46 Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan ĩ'ati kaikapa'a: "Unao ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru Paradanuz, mazan tuukii ukashadanuzu. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan wuru'u umaaiapakanuz karikaonanu'o kakupa-kinai. Ukau'an wamakon ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenao di'iti.

47 Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauonuz padamata ipai waunao ati. Ukian,

'Ōzaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenao ati, pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannao ati,

ĩkazannaatin-kinaa nii pa'oian ai.' "

48 Gentilenao abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii ĩkonaukian na'iki tuukii ĩnaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanuz. Na'iki wunaou'u zaamata-kariwainauz karikaonanu'o kakupa-karu di'iti, ĩnao pa'an tuukii ĩmishidan.

49 Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.

50 Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainauz kuwai, tuukii ĩto'oran. Uruu idi ĩkimudan naa na'ii sannao, daonaioranao umanawun-tinpainao kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki

toriiinpauzonaouz Tominkaru ati. Īkimudan ĩdyaun tuukii, ĩto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati. Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ĩkashanauan ĩdyaun pawiiizi iki.

⁵¹ Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaiman-daun imi'i padazkidi di'iki. Uruu ida'an ĩtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa ĩabata'azon ĩkuwaa. Udauna'an ĩmako'okan naa Iconium iti.

⁵² Mazan konaukii pa'an ĩwa'akan wuru'u mishidainaouz na'iki wuru'u zaamatainao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ĩnyukunuu ii.

14

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

¹ Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimaakan sha'apan Antioch ia'o kawan. ĩmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon dono. Ma'ozaka ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba, iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai.

² Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ĩmishidan. Uruu idi ĩto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati.

³ Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa ĩtarian, mazan ma'ozaka ĩkakuwaapan, ipai ĩkowaadan ĩ'tati Naobanai kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan idi pidannao aitapan mishi'o wuru'u Paulnao kuwaa kidaz, sariapa

uma'ozakadan ãdyaun. Uruu idi ãsha'apata umanawun kida'o aimaakan wuru'u aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan.

⁴ Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishidan patumaaka. Ba'orainao na'apa ãnyukunuu Jewnao paradan kawana'ati, ba'orainao apostlenao paradan kawana'ati.

⁵ Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jewnao wuru'u to'orainaoz, miitiniipan naa ipai pazowaunaanao tuma. ãaipan pa'antamikitan na'iki pazowian Paulnao, paboowan ida'an ãdyaun kuba idi.

⁶ Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azoo-kao, sariapa ãmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycaonia Baara ii aka'oraz wiizainao, na'iki ãmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, maonapainaoz udazaba an kida.

⁷ Na'ii aka'a naa ãkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

Na'apam Paulnao taapa-kao

Lystra ii

⁸ Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan di'iki'o.

⁹ Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa, umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan sariapa uawun iti.

¹⁰ Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, "Pukadishita!" Sariapa mishi ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.

11 Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimaakan na'apa, tuukii ñdi'itinpan na'iki ñparadan diiwa pa'atiaaka kida, paparadan Lycaonian ida'an. Kaikapa'a wuru'u ñkianuz: "Aaa, watominkarunnao wuru'u kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ñaidinpan."

12 Uruu idi ñdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu kawan. Aizii Paul Hermes kii ñdakotan, ba'oran patominkarun uu kawan. Usha'apanum kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun.

13 Kaina'a faadaa, uruu tominkaruniitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun dapu paniba itinapu wiizai ai. Uruu faadaa baikopa pidannao tuma, ñna'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiziwai awautapa-kinao paniinomizinaa di'iti. Uruu ñkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati, na'apa pasha'apatauzon kawan patominkarunnao ati.

14 Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ñsha'apata'azonuz aimaakan kaikapa'a, sariapa ñkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an kadimana'o ida'an ñmako'okan pidannao bii iti. Na'ia'a naa ñkian pidannao ati ma'ozaka'o ida'an.

15 "Kandii nii usha'apata'azon aimaakan wa'ati kaikapa'a? Waunao pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'i wana'akan Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'i naa oia'o, na'iki wuru'u mazankida'oraz karikaonan aimaakan usha'apaapan. Utanawatin kizi'i naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonan'oraz ukakupan. Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'i baara, paran na'iki ipai aimaakannao wuru'u mashaapainouz

wunu baako'o, na'iki imi'i baara an kida'oraz.

¹⁶ Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidanna mashaapan na'apam karikaonan paaipan kawana'ati,

¹⁷ mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an i'ati pakamunan-kidan ida'an i'dyaun.

“Atii di'i, udyuuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinaa nii, na'iki utaa pabi'inaaka kida uwanyukunuu nii. Na'iki utaa konaukii-kinai unyukunuu iti,” ukian i'ati.

¹⁸ Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimaakanu'u, mazan upu'u kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'azonuz kazoti Paulnao ati.

¹⁹ Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisia Baara ia'oraz na'iki ba'orainao wa'atin Iconium iki. Inao kaawan naa Lystra ati, na'ia'a naa ikakinaowan pidannao i'to'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan panyukunuu iparadan kawana'ati. Uruu idi ipai baokopa pidannao to'oradinan, na'iki i'boowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an i'kozoota'akan naazu na'iki ikabootankan naazu donoi dawun itinapu i'tiiman mawaka'ora'a naa uruu.

²⁰ Sariapa mishidainao makon itukapa'ananuzu na'iki ikasaba'ukinan naa u'ida'ati, upu'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa powaa iti donoi iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

*Paul na'iki Barnabas kiwan
Antioch iti*

²¹ Derbe ii ikowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao mishidan i'kuwaa Jesus dau'u. Udauna'an i'kiwan naa koshan Lystra

iti, udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'oraz wiizai.

²² Ipai uruu wiizai kida di'ii, ãma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu, ma'ozaka kizi ãmishidapan. Kaikapa'o wuru'u ãkianuz ã'ati: "Ipai waunao wabaiaapan nii kasha'ora kida'o aimaakan, na'iki wapataka'uta-kaonii kaimana'o dikin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u wamoro-tinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi."

²³ Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i kida mishidainao choochi zowaunaanao nii. ãzaamatan dauna'an wuru'u kazowautapainao nii, ãtoriiinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi utaapan ãdyaun na'iki ukazannaatapa kizi ipai wuru'u mishidainaouz. Uruu dono ãsanadinpan Tominkaru ati patoriiinpan pu'u.

²⁴ ãipaian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u Pisidia Baara ii aka'oraz, ãmakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz Pamphylia kii.

²⁵ Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapa-kariwai Perga kii. Na'ii aka'a naa koshan ãkowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an ãdobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti, dakota-kariwaiz Attalia kii.

²⁶ Na'iki'i naa ãzaamatan udaru'o kanawa, na'iki ãkiwan naa koshan Antioch iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao toriiinapanuz na'iki ãpishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun na'iki ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u ãipaianiaz.

27 Īkaawan dono'o naa Antioch iti, ĩbaokopatin-kidan naa ipai wuru'u mishidainaouz, ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki na'apam usha'apatan aimaakan kida ĩnao ida'an. ĩkowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenao mishida-kinna nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba ĩmishidan.

28 Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

15

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

1 Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaio-ranao wa'atin atii Antioch ati. Na'ia'a naa ĩtominapa-kidan mishidainao. ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu ukazannaatinan u'oian ai, soo uchootakidinan* an Moses kakinaori kawana'ati," ĩkian ĩ'ati.

2 Uruu dikin ii tuukii Paul na'iki Barnabas kashadaakapan ĩtuma. Sariapa mishidainao di'itinpan, na'iki ĩbauda'apatan panyukunuu marii kizi Paul, Barnabas na'iki Antioch ikiinaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti, ĩpishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowaunaanao na'ii. ĩabata kizi na'apam ĩkian na'apa kida'o aimaakan dau'an.

3 Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyu-udan ĩdyaun Jerusalem iti. Aizii pamakopa-kizi an ĩkakuwaapa'akan mishidainao wiizi kawana'ati kida, Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ĩkowaadapa'akan ĩ'ati na'apam Gentilenao

---

* **15:1** *choota-kidinan*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ĩkuwaa kidaz.

⁴ Na'iki'i naa koshan ĩmakon atii ĩkaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ĩkaawan. Ipai ĩnao ati, ĩkowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki usha'apata-kidan aimaakan kida ĩnao ida'an.

⁵ Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainaou'u naa Jesus. ĩnao kadishitan na'iki ĩkian, “Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses kakinaori kawana'ati.”

⁶ Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowau-naanao tuma, ĩkadakotinan na'iki ĩdi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan dau'an.

⁷ Atii tomunu'iki ĩkashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian ĩ'ati, “Ōiribannao, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan ōgaru kiwiin unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati. Uaipan idi ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki ĩmishida kizi'i naa.

⁸ Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu, uruu wuru'u zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan ĩdyaun, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa ĩ'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati.

⁹ Tominkaru ati, aonaa ĩnao pidannao pana'an waunao ai. ĩmishidan idi uruu, uchikaan ĩ'oian.

¹⁰ Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, wuru'u utomanuz aimaakan dadara'o manawun Gentilenao ati,

wuru'u mishidainaouznaa? Mishi waunao aonaa waka'iitan washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz.

¹¹ Aonaa wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa kapam ĩnao mishidan kawan.”

¹² Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaouz pidannao na'ii, mashaa ĩabatapan Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan. ĩsha'apata pabi'inaaka kida aimaakan Gentilenao ati ĩwiizi ii aka.

¹³ ĩpaian dauna'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki ukian, “Uabata Ōparadan Ōiribanna!

¹⁴ Aizii waabata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaamatan ida'an ĩbii iki papidanannao nii.

¹⁵ Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati manawun, waabatan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoaz:

¹⁶ ‘Uruu dauna'an ōwa'atin nii koshan,’ Naobanai kian.

‘Ōsaabaan nii powaa iti King David naobanaitinapa-kizi,

kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.

Mazan ōsaabaan niiz na'iki ōkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.

17 Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidannao
wa'atin ò'ida'ati.

Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u
õzaamataniinaouznaa õpidannao nii,
ipai'o nii ìkodinan õgaru.'

18 Kii Tominkaru kiauzon,
kotua'ora'a naa ukowaada-kidan
pasha'apata'azon
wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan.”†

19 Powa'a zii James kian, “Ukau'an
õiribannao òdi'itinpan kaikapa'a, aonaa
õ'itiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o
manawun aimaakan wunao atili Gentilenao,
tanawatinainaouznaa Tominkaru ida'ati.

20 Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita
ìidi'iti, aonaa kizi ìnikan wanyukunui taa-
kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki
aonaa kizi daonaiora na'iki zun kiaapaakan
pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi ìnikan
izai, oo aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-
kariwaiz uzowii-ka.

21 Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa wuru'u
Moses kakinaori kida aitaapauzo-ka ipai
Jewnao ati synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon
kawana'ati. Ipai'ora'a naa uruu kakinaorii kida
kowaada-ka, ipai Jewnao wiizi kawana'ati.”

*Kaarita saada-ka
Gentilenao ati'o*

22 Uruu dauna'an apostlenao, choochi
zowaunaanao, na'iki ipai mishidainao wuru'u

† 15:18 Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz
da'a'a, mazan King David takaan-daun naobanai-tinan dau'ana'o
pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

Jerusalem iainaouz baokopa ãmiitiniipan, ãaipan padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, ãna'aka kizi kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi ãzaamatan Judas, Barsabbas kia'oraz udakotapa-kao na'iki Silas, ãnao ipai mishidainao aitapanii kaimana'o ãkaduz kida.

²³ ãnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-kaoa'a:

“Tosh wairibanna. Di'oraz kaarita wau-nao apostlenao na'iki choochi zowaunaanao di'iki'o. Wasaadan kaarita unao wairibanna Gentilenao ati'o, mishidainaouznaa Jesus, mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ii aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.

²⁴ “Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti na'iki waabatan tuukii ãtowauda'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa wadyuudan ãna'akan na'apa'o kuwai unao di'iti.

²⁵ Uruu idi wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o aimakaan dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu, wadyuuda kizi pidanna, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an ãmakon nii Paul na'iki Barnabas tuma wamarainapaniinaouz tuukii.

²⁶ ãnao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ kaudin-kizi dau'an.

²⁷ Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan ida'a'o kawan.

²⁸ “Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu, aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun

aimaakan unao ati. Mazan di'i pa'an aimaakan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao sha'apatan:

²⁹ Mana'a unika'ana'a wanyukunui taakariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimaakan dunaa dyukuruuta-kariwai uzowii-kaao. Na'iki aonaa turuu daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,”
kia'o wuru'u İsaadanuz kaarita.

³⁰ Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuudakariwainauz İtuma, makon naa atii İkaawan Antioch iti. İkaawan dauna'an İbaokopatin-kidan naa ipai mishidainao na'iki İtaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita İ'ati.

³¹ Na'ia'a naa mishidainao İaitaan wuru'u kaaritaz. Tuukii mishidainao konaukian, na'iki İnyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u kaimana'oraz kakinaorii.

³² Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, İkakuwaapan naa İ'ati na'ii. Tomunu'iki İkadakotinan İ'ati, İma'ozakadan İnyukunuu, ma'ozaka kizi İtaapan pamishidan Tominkaru.

³³ İna'ian zii İtuma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii İkiwan. İkiwan dono'o naa konaukii mishidainao dyuudan İdyaun powaa iti, wunao di'iti'i İiribannao, dyuudainauz İdyaun.

³⁴ [Mazan Silas, una'ian zii pa'an.]‡

³⁵ Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an İwa'akanan. Uruu idi baokopa'a naa mishidainao

---

‡ 15:34 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

kida tuma ĩkaudinan na'ii, ĩkakinaopan na'iki ĩkowaadapan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Atii kotua'iki zaa ĩna'ian mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakapan

³⁶ Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, “Wamako koshan ipai wiizai kida kawana'ati, wakowaadapa-kiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi na'apam naa mishidainao kida mashaapan.”

³⁷ Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark.

³⁸ Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, ĩkakuwaatinan dono'oraz amazada kawana'ati kida. Pamphylia ii sha'atii uwa'akan ĩdyaun, upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti.

³⁹ Uruu dikin ii tuukii ĩkashadaakapan, atii ĩbuutaakapan. Upu'u mazan Barnabas na'akan John Mark na'iki ĩmakon sariapa Cyprus iti.

⁴⁰ Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu dono mishidainao, wuru'u Antioch iainaouz toriinpan naa Tominkaru ati, marii kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an ĩmakon naa.

⁴¹ Na'iki'i naa ĩmorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ĩma'ozakadan mishidainao.

16

*Timothy makon
Paul na'iki Silas tuma*

1 Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti. Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu. Udaro Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an uruu.

2 Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman pa'idiwaru ĩparadan Timothy dau'an.

3 Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai Jewnao mashaapainao na'ii aitapanii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu idi Paul choota-kidan* Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz Jewnao ati.

4 Uruu dauna'an ĩmakon naa na'iki ĩkakuwaapatinan naa mishidainao ati donoi kida kawana'ati. Kaiman-daun ĩkowaadan kakinaorii kida dau'an, tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin.

5 Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman kapam ĩribainan.

Paul dapada-kae Macedonia iti

6 Uruu dauna'an ĩmakon naa koshan. Mazan sariapa ĩdobatan Phrygia na'iki Galatia Baara an. Usha'apanum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa kashaapan ĩkakuwaapan Asia Baara ii aka.

7 Na'iki'o ĩdobatan atii ĩkaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o ĩtiwaan pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o, mashaatan koshan ĩdyaun, aonaa turuu ĩkakuwaapan na'ii'aka.

---

* **16:3** *choota-kidan*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁸ Uruu idi ïdobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii ïkaawan wiizai Troas iti, paran danoma ia'oraz.

⁹ Uruu marutan ida'a Paul tukapan pazanda'awun ii Macedonia san kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan pawiiizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: "Puwa'ati da'ati'i Macedonia ati, tuukii waaipan pukaminka'utan waunao!"

¹⁰ Paul kowaadan dauna'an pazanda'awun, uru'u naa waminziiwa'akan naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sannao di'iti.†

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

¹¹ Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono wasookadin-kida-kaosamothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan atii wakaawan Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz.

¹² Udauna'an wadobatan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii wakaawan umanawunu'o donoi, Philippi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome iki-inao pidannao kazowautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'iipa'akan pidannao tuma.

¹³ Sookapa-karu Kamoon dono, wamakonkan donoi dawun ii, wa'ozi danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpaizon. Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriinpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi na'ia'a

---

† **16:10** Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a. Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a "wa" oo "waunao" kaiwaa-kaos.

naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa i'ati.

¹⁴ Kaina'a zunaaba abatapainao bii'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o owa'atin. Oroo selli-ipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo toriinpauso Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz pa-nyukunuu iti.

¹⁵ Na'iki uruu dono oroo, na'iki ipai pidannao mashaapainao otuma odapu ii chikaawunuinan. Ochikaawunuinan dauna'an, ona'akan waunao padapu iti. Okian wa'ati, "Õaipan usookadinankan õdapu ii. Umishidan an wuru'u õmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii õdapu iti," okian. Atii mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

Paulnao taraa-kao Philippi ii

¹⁶ Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapa-kizai iti, waikodapan poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa pakowaadapan kanoma'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimaakan.

¹⁷ Karikaonan oda'anapatinan waunao na'iki okadakoinpan kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u, ñnao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru poitorunao, ñkowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai."

¹⁸ Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul kashadinan. Sariapa

utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati, “Jesus Christ ma'ozakan ida'an òkian, pukodita o'idi'iki.” Sariapa mishi oia'o doronai kodita'akan o'ai.

¹⁹ Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainauz oroo aitapa'akan naa wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoz naa o'ai na'iki ìaitapa aona'o ni'i naa powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii ìto'oran, sariapa ìzaamatan Paul na'iki Silas, na'iki ìkozootan naa ìdyaun kootowapa-kizai iti.

²⁰ Na'iki ìdyuudan naa ìkadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti. Na'ia'a naa ìkaakapaan ìdyaun kaikapa'a: “Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao. Aonaa ìkaimanan, ìtomapan dikauda kida'o aimaakan ipai pidanna'o ati da'ana'a wawiizi an kida.

²¹ Ìkowaadapan pana'a kida'o kakinaorii wakakinaorinaa ai. Waunao Rome di'iti'o wazaamat-inpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kaki-naorii, uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u ìnao kaduz kidaz,” ìkiainan.

²² Udauna'an ipai baokopa pidanna'o to'ora'akan naa Paulnao ati na'iki ìzowiautapa'akan naa ìdyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao zaamatan Paulnao, na'iki ìdyuudan ìkuzuuan ìkamichan, na'iki marii kizi ìba'izii-kao tuukii.

²³ Uruu idi soldyaanao ba'izian ìdyaun tuukii, tuukii. Uruu dauna'an ìna'akan naa ìdyaun taraa-kizai iti, na'iki ìdyuudan naa taraa-kizai taapiki taratan ìdyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman.

²⁴ Padyuuda-kao kawana'ati, taraa-kizai

taapiki kabootan naa ĩdyaun taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan ĩdyaun. Na'ia'a naa umuudan ĩtaba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.

²⁵ Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriipan na'iki ĩkunuitinan Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatapan ĩdyaun.

²⁶ Udauna'an masha'apakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai paniinomizinaa kida da'atina'akan kaimandaun. Na'iki ipai chain wuru'u taraa-kariwainao watudapa-kinao kidaz buzuutina'akan.

²⁷ Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa taraapa-kariwainao kida kidoopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa pamarian za'aba'i uzowiina'aka'azon naa.

²⁸ Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. “Aonaa puzowiina'ana'a, kaina'a ipai daunuuda'u waunao!” ukian u'ati.

²⁹ Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'aka-kao pa'ida'ati. Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panaka-nakaan bii'i, na'iki ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti.

³⁰ Udauna'an ukodita-kida'akan naa ĩdyaun. Na'iki sariapa upishaan ĩdyaun kaikapa'a. “Na'apa dii ōsha'apatinan ōkazannaatin-kinaa nii ō'oian ai?”

³¹ ĩdako'atin uparadan kaikapa'a: “Pumishida Naobanai Jesus daua'o kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainao pidannao kazaannaatinan.”

³² Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa ĩkowaadan Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki ipai pidannao mashaapainao kida udapu ii, ipai ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai.

³³ Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai daunuuda'u ĩchikaawunuinan.

³⁴ Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti na'iki utaan naa ĩwanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki wuru'u udapu iainouz pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru panaobanaa nii.

³⁵ Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainao dyuudan naa paminka'unao na'akan paparadan taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: “Pubuzuuta'a naa na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaio-ranaouz na'iki marina'a naa ĩmakon,” kia'o wuru'u ĩdyuudanuz paparadan.

³⁶ Parada-karu kowaada-kao dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, “Rome iki'o naobanaano dyuudan paparadan ō'ati di'oraz paminka'unao ida'an. ĩaipan naa ōkodita-kidan unao taraa-kizai iki, aonaa kizi upataka'uta-kao powa'a. Ukau'an umako'o naa mashauda'u di'iki'i,” ukian ĩ'ati.

³⁷ Mazan Paul kian dyuuda-kariwainao pidannao ati, “Aonaa kanom ĩikodan dikauda'o nii aimaakan washa'apatan. Waunao Rome di'iti'o kapam wazaamatanpan, ukau'an na'apa'o kapam waunao Rome sannao kawan. Mazan kandii nii mooko ĩba'izii-kidan waunao madiwautapaka

ipai pidannao awun za'a? Na'iki kandii nii ikaboota-kidan waunao taraa-kizai iti? Aizii kandii nii iaipan padyuudan waunao mashauda'u? Aonaa turuu ikodita-kidan waunao mashauda'u. Marii mishi'oraiman iwa'atin da'ati'i ikodita-kidanaka kizi waunao.”

³⁸ Udauna'an dyuuda-kariwainao pidannao kiwan naa Rome iki'o naobanainao di'iti. Aizii ikaawan na'iti ikowaadan naa i'ati ipai Paulnao paradan. Aizii iabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam i'zaamatanpan, tuukii itarian.

³⁹ Uruu idi sariapa iwa'atin Paulnao ida'ati na'iki ikian i'ati, “Tuukii wanyukunuu kasha'oran wa'antamikita-kidan idi unao kaikapa'a,” ikian. Udauna'an ikodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ikian i'ati, “Aizii turua'a naa umakon di'oraz donoi di'iki'i.”

⁴⁰ Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii ikakuwaapatina'akan, ima'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii. Uruu dauna'an imakon naa uruu donoi iki.

17

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

¹ Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii aka, udauna'an ikaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue Jewnao idiwau.

²⁻³ Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinau'u naa umorotan synagogue iti, Sookapa-karu Kamoon dono kida. Uruu dono Paul da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan,

Christ daua'oraz. Kaimanaiman ukowaadan ï'ati mishi'o wuru'u Christ pataka'uta-kaoz na'iki uzowii-kaoz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa iki. “Ukau'an di'oraz Jesus õkowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ kii-kizaiz,” ukian ï'ati.

⁴ Pabi'i kida Jewnao tuukii ïmishidan na'iki ïna'apata panyukunuu Paul kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeknao toriinpaazonao Tominkaru ati, mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawun-tinpainao Greek-abanao mishidan.

⁵ Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaouz Jesus, tuukii pa'an ïkishauzin Paulnao ati. Uruu idi ïbaokopatan naa zonzionao pidannao, wuru'u chi'ikinazonaouz dunapota karikaonan. Na'iki ïto'oradan ïdyaun tuukii Paulnao ati. Sariapa mishi ïto'ora'akan mapidankiaka. Uruu idi ïkadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakauda'u mani atii ïto'oradan iriba pidannao. Udauna'an ïna'aka'akan naa ïdyaun sariapa Jason dapu iti. ïkaawan na'iti baupapa ïshaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu ïaipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti.

⁶ Mazan aonaa ïikodan ïdyaun na'ii, uruu idi ïzaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'iainao utuma. Udauna'an ïkozoota'akan naa ïdyaun atii wiizai zowaunaanao kanaapu iti. ïkaawan na'iti pakadakoinan tuma. ïkian, “Di'oraz pidannaou'u dikaudaapazonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa ïdyaun wawiizi ati,

⁷ na'iki kaiman Jason taapan ïdyaun padapu ii. Aizii ïnao tuukii ïdikintapan tuubaruo naobanai

Caesar kakinaori. Īkian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu.”

⁸ Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'iainao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu.

⁹ Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, “Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati.” Ītaan dauna'an puraata ĩdakotan kawana'ati, uruu zii ĩmuuda-ka.

Paul kakuwaapan Berea ii

¹⁰ Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi ĩmakon, atii ĩkaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan ĩmorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz,

¹¹ na'iki ĩkakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sannaouz aipan patominapa-kida-ka Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziiwa ĩwa'atin ĩabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo ĩawunuutan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan, ĩtukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki ĩtukapa'azon una'apan ukawana'ati.

¹² Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaorianao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ĩkuwaa.

¹³ Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa ĩmakon na'iti. Aizii ĩkaawan na'iti sariapa ĩto'oradan pabi'i kida na'iainao pidannao. Uruu idi baokopa ĩto'oradinan Paulnao ati.

14 Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadimana'o ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an ĩmakon.

15 Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ĩkaawan Athens iti. Na'iki'i naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ĩkaawan powaa iti ĩkowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan ĩmakon kadiman pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

16 Uruu idi Paul na'ian naa uzaudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii.

17 Na'ia'a naa koshan Paul morotan synagogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentilenao ati wuru'u toriinpaazonaouz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauzo-kizi an. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatainao kida padazaba an.

18 Kaina'a pidannao di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o ĩdakota-ka, ba'orainao dakota-ka Stoic kii. ĩnao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa ĩkian kaikapa'a: "Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapin-ka'o kuwaa kidaz kaikini'i?" Ba'orainao kian, "Utominapakidan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao daua'o." Usha'apanum kau'an ĩna'apan,

Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki ukadishitan dau'u pamawaka-kizi iki.

¹⁹ Sariapa ñna'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u ñbaokopatinpauzonuz. Na'ia'a naa ñkian Paul ati, “Waaitapa'azon kanom daua'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai wuru'u pa'inaa kida'oraz, pukowaadapan.

²⁰ Pabi'i kida pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon powa'a na'iki waaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u pukuwaa kidaz.”

²¹ (Ipai wuru'u Athens sannaouz na'iki ba'orainao mashaapainao kida na'ii, ñmashaapan soo pakadakotin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-kao.)

²² Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao kasaba'ukinpainao kanaapu iti. Na'iki ukian ñ'ati, “Unao Athens sannaou, mishi unao karikaonan da'i utoriinpauzon utominkarunnao ati.

²³ Usha'apanum kau'an ipai õchi'ikaadanaan na'iki õawunuutan uwiizi. Kaina'a õtukapan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati. Mazan kaina'a kapam õtukapan utomanii altar, kaikapa'a usaadinpan udaara'a: Tominkaru Ati'o Aona'oraz Uaitapauzo-kao. Mishi utoriinpauzonii Tominkaru ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kao. Aizii uruu Tominkaru daua'o nii õkakuwaapan unao ati! ²⁴ Uruu Tominkaru toma'o ipai amazada na'iki utomanii ipai aimaakannao mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu kazowautapanii ipai

aimaakan aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinapa-kizai nii.

²⁵ Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa uaipan pakaminka'uta-ka'o. Usha'apanum kau'an uruu pa'an taa'o kakupa-karu ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai aimaakan ñaiapanii kida.

²⁶ “Kotua'a naa Tominkaru toman bauda'apa daonaiora. Bauda'apa'o pidan di'iki pabi'inaaka kida pidannao tominan ipai wuru'u mashaapainao kidaz naa imi'i baara an. Patoman ua'ii pidannao, ipai ubuutan amazada, uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii pamuuda uruu amazada kida ida'a.

²⁷ Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimaakan ñ'ati kaikapa'a. Uaipan idi tuukii ñdorotan paugaru, ñpishaadanaatan nii di'ii'aka'a atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii ñikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon pu'u mani ai.

²⁸ Pidannao kiauuzon kawana'ati: ‘Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan na'iki wanizoinpan.’ Na'apa sha'atii unao iriban, aitaapauzo kiauuzonuz, ‘Waunao na'apa udainao kapam.’

²⁹ “Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru kawanu'o mani uruu, toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida idi.

³⁰ Kotua'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, ñsha'apaapan pu'u na'apa kida'o aimaakan. Usha'apanum kau'an aonaa ñaitapan uruu. Mazan aizii Tominkaru dyuudan na'iki

uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan wuru'u aia'a oii kida'oraz aimaakan pasha'apaapan.

31 Usha'apanum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaapainao wuru amazada baara an kida'a. Kaina'a'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii ĩdyaun sakitapa, ĩsha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimaakan. Umishiiian pazaamatan wuru'u pidanaz, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki," ukian.

32 Aizii ĩabatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-ka'o dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii ĩshaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, "Waabata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz."

33 Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz.

34 Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii ĩmishidan pa'an.

Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu zaamatanpauzo wunao di'iti'i, tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zunaaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

18

Paul kakuwaapan Corinth ii

¹ Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti.

² Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii ikaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tuubaru'o naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, donoi Italy ia'oraz.

³ Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ikaudin-kizi soo itomapan na'iki ikanoopan madai tent dapunaa kida nii, uruu kaduz daua'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan ituma.

⁴ Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul morotauzon na'iki ukakuwaapan i'ati synagoge ii. Tuukii uaipan pana'apatan inyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.

⁵ Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaap-atinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, "Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzo-niaz padyuudan nii kazannaata'o nii ipai pidanao."

⁶ Mazan aonaa imishida'azon, tuukii idakoopan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uziiianuzu ikanaapu iti, na'iki ukian i'ati, "Tominkaru pataka'utan dono unao u'oian dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa ogaru aipan ati'o mani. Mazan aizii omuudan nii unao, na'iki omakon ni'i naa Gentilenao di'iti, inao ati'o ni'i naa pa'an aizii okakuwaapan."

⁷ Udauna'an umakon naa, usookadina'anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu tori-

inpauzo Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu synagogue dazaba'a.

⁸ Mazan kaina'a Jew, Crispus kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue dapunaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa Jesus daua'o. Na'iki ipai pidannao, mashaapainao kida udapu ii, ãmishida kapam wuru'u kuwai kidaz. Na'iki iriba kapam Corinth sannao abatan Paul kuwaa na'iki tuukii ãmishidanuzu. Uruu idi ãchikaawunuinan.

⁹ Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u kii-karuz u'ati: “Mana'a putaria'ana'a, na'iki mana'a pusookada'ana'a wuru'u pukakuwaapatinanuz pidannao ati.

¹⁰ Aona'o nii õmuudapan pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pugaru. Usha'apanum kau'an di'oraz dono'i ida'a kaina'a iriba õpidanannao.”

¹¹ Uruu idi Paul na'ian Corinth ii utominapakan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, bauda'apa wunu pazikon an powa'a.

¹² Na'apaini'i naa Gallio zaamata-kao tuubaru'o naobanai nii pidannao ati, wuru'u mashaapainao kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnao baokopatinan na'iki ãzaamatan Paul. Udauna'an ãna'akan naa uruu tuubaru'o naobanai kanaapu iti, marii kizi ukootowapa-kida-kao na'ii.

¹³ ãkian Paul dau'an, “Di'oraz pidana'a, uaipan papana'adan pidannao nyukunuu, ãtorinapa kizi Tominkaru ati, pana'a'o wakakinaorinaa ai.”

¹⁴ Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a naa mazan naobanai Gallio parada'akan Jewnao ati. Ukian, “Di'oraz pidan sha'apatan an mani

dikauda kida'o aimaakan, minziiwa mani Õabatapan ukuwaa.

¹⁵ Mazan Õabatan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an, pidan uu dau'an, na'iki unao kakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonnan. Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimaakan kidaz. Õgaru aonaa turuu òkootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanu'u!"

¹⁶ Uru'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki.

¹⁷ Sariapa na'iainao Greeknao zaamata'akan naa Sosthenes, kazowautapauzo synagogue. Na'iki ìba'iziautapa'akan naa kowas uruu na'ii, maonapa kootowapa-kizai paniinomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio nyukunuupan wuru'u ìba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan

Antioch iti

¹⁸ Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma. Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti, Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cencreae iki'o wuru'u ìzaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan pazowaud, paipaian idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.*

¹⁹⁻²¹ Ephesus ii kanawa sannao mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila

---

* **18:18** Na'apa'o pa'an Jewnao kaduz ìmadii-kidan nii pazowaud ìpaian an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

na'ia'o ni'i naa pa'an ĩmaaratinan. Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnao tuma, synagogue ii. Tuukii padamata ĩaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa patuma, mazan aonaa Paul nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Tominkaru aipan an õwa'atin da'ati'i, õwa'atin nii koshan unao ida'ati," ukian ĩ'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul udobatan naa koshan kanawa ida'an.

²² Na'iki'o umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa umaaratinan kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti, utukapa'anan mishidainao.

Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti.

²³ Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon ipai pakakuwaapatin-kizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

²⁴ Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakan, kaawan Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o uaitapan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan.

²⁵ Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kida-kao Naobanai Jesus kaduz kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an. Mazan chikaawunuuapa-karu dau'u, uaitapa

soo bauda'apa John chikaawunuupan dau'u karikaonan.

²⁶ Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnao ati synagogue ii. Priscilla na'iki Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan, sariapa ina'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ikakuwaapan u'ati kaimanaiman uaitapa-kinaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan pamishidaka.

²⁷ Uruu dauna'an Apollos di'itinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia iti. Uruu idi Ephesus ikiinao mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainaouz, marii kizi idapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz i'zaamatan Jesus panaobanaa nii.

²⁸ Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnao tuma na'ii. Iriba'o pidanna abatan pu'u, utukapa-kidan i'ati Tominkaru paradan di'iki, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.†

19

Paul kakuwaapan Ephesus ii

¹ Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul una'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan Ephesus ati. Na'ii uikodan mishidainao Jesus,

---

† **18:28** *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

² na'iki upishaan ĩdyaun kaikapa'a: “Kaimana'o Doronaa morotanii unyukunuu iti umishidan dono?”

“Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an,” ĩkian u'ati.

³ “Na'apa'oram mooko uchikaawunuu-kaoz?” ukian ĩ'ati.

“Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utominapa-kidan kawana'ati pidannao,” ĩkian.

⁴ “Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinainaou'u naa pa'oian ai, uduyudan idi ĩmishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz,” ukian ĩ'ati.

⁵ Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sariapa ĩchikaawunuu-kidinan Naobanai Jesus uu ida'an.

⁶ Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u ĩ'ida'a, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti.* Na'iki ĩparadan naa ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an. Na'iki ĩkowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki kida'o.

⁷ Uikoda mani 12 wuru'u pidannaouz.

⁸ Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati synagogue† ii. Uaipan idi ĩmishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz dau'u.

⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikipata, aonaa ĩmishida'azon Paul kuwaa. Na'iki

---

* **19:6** *Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti oo “Kaimana'o Doronaa kaawan ĩ'ida'ati.”* † **19:8** *synagogue:* kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

iriba'o pidannao abatapan pu'u dikauda sodi kida ĩparadan, wuru dau'ana'a da'anainaouz “Jesus Kaduz.” Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz.

¹⁰ Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadanii kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

¹¹ Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimaakan aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan.

¹² Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'aka-kaos karinainao di'iti, na'iki ĩpishata-kaos u'idi sariapa ĩkakudan. Na'iki sariaapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.

¹³ Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki ĩso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa ĩtamakapan ĩtiwaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. ĩkian oia'o doronai ati, “Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an,” ĩkian.

¹⁴ Sceva dainao wuru'u na'apainpainaouz. Aizii wuru'u ĩdaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaouz.

¹⁵ Mazan oia'o doronai kian ĩ'ati, “Ōaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa ōaitapan,” ukian.

16 Upu'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz, zaka'utina'akan naa ïdyaun na'iki uzo'ii bi'ia'akan naa ipai ïdyaun tuukia'o ida'an, ipai ïmada izain, na'iki ipai kapam ukuzuua'akan ïkamichan kida ïmada iki. Uruu idi ïkidoopan naa udapu iki, na'iki pamada kaziwan bii'i, ïdima'akan naa u'ai kadimana'o ida'an.

17 Ipai Jewnao na'iki ipai Gentilenao, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii ïdi'itinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. “Ei, ma'ozaka'o mishi manawun uruu,” ïkian.

18 Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapauzonii iriba'o pidannao abatapan pu'u.

19 Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ïna'akan naa pamarunao-tinpan kaaritannaa kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ïkawaodan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii ïaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, dobata, dobata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata.‡

20 Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ïma'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

---

‡ 19:19 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

21 Aizii ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, “Ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōmakon nii na'iki ōmorowautapa'anana nii kapam Rome iti.”

22 Uruu idi udyuudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus kiwiitan Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia ia'oraz.

23 Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii manawun, usha'apanum kau'an iriba'a naa itukapan pidannao da'anana “Jesus Kaduz.”

24 Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu tomapauzo iriba, iriba, tominkaruaba Artemis dapunaa dikin kida silver idi. Utomanuzu duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati, na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma.

25 Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ikaudinana inao kawan. Na'ia'a naa ukian ipai inao ati, “Ōpaonarunao, aizii ōparada'azon u'ati. Ipai unao uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata waikodan puraata watomanii kida ida'an.

26 Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimaakan. Ukian, ‘Wuru'u toma-kariwai kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz,

mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o mani.' Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu, paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida, iriba'a naa imishidan uparadan.

²⁷ Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki umanawunu'oraz watominkarunuaba Artemis, odapu tukapakao ni'i naa madiwautapa-ka'o nii karikaonan. Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao dyautan oroo, atii na'apa'o ni'i naa karikaonan omanyukunuuta-ka'o. Ipai unao, uaitapa ipai pidannao toriinpauzon o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida."

²⁸ Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa mishi ito'ora'akan, na'iki ikadakoina'akan naa diiwa, diiwa. "Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u ikadakoinanuz.

²⁹ Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ito'oradinan naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa ikoda'akan Gaius na'iki Aristarchus. Sariapa izaamatan idyaun. Inao Paul minauda'unao Macedonia iki'o iwa'atin. Ina'aka'akan naa kowas inao pidannao baokopainpauzo-kizi iti.

³⁰ Tuukii padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan aonaa mishidainao kashaapan umakon na'iti.

³¹ Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tubaru kidainao pidannao. Inao dyuudan paparadan u'idi'iti, aonaa kizi umakon pidannao

baokopainapa-kizi iti.

³² Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan tuukii, ba'orainao kadakoinan pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabi'i kida pidannao aonaa ñaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u pawa'atinuz.

³³ Aizii Jewnao aipan idi pakazannaatinan, sariapa ñzaamatan pabii iki Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan ñ'ati aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a. Soo Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan paka'u, uaipan pidannao mashaadinan na'iki ñabata kizi uparadan.

³⁴ Aizii pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ñkadako'okan patumaaka kaikapa'a: “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ñkadakoinanuz atii tomunu'iki.

³⁵ Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan ñ'ida'ati, sariapa umashaatan wuru'u ñkadakoinapanuz. Ukian ñ'ati kaikapa'a: “Uabata õparadan Ephesus sannao. Ipai pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz utoma-kaao, tawuru'u waotauzoz aokazi iki.

³⁶ Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakooapan watominkaruaban Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuzuu. Mana'a usha'apaapa'ana'a aimaakan

madoronaa-daun.

³⁷ Unao kaawa-kidanii wuru'u pidannaouz da'ati'i, ĩmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan, aonaa kanom ĩkoidapan watominkaruaban dapu iki, na'iki aonaa ĩdakoopan watominkaruaban dikauda'o ida'an.

³⁸ Aizii Demetrius na'iki ipai uminkaudinannao, ĩkaakapaa'azon an pidannao, marii pa'an ĩkaakapaan, na'iki ĩna'akan ĩdyaun Rome ĩki'o naobanai di'iti, na'ii kizi ĩkootowapa-kida-ka, kootowapa-karu kamoon dono.

³⁹ Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimaakan dau'an? Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz, wuru di'ia'a kabaun toma-kariwaiz kawiiiziinao miitiniapa-kizi nii.

⁴⁰ Aizii di'i wuru'u washa'apatanuz aimaakan kaikapa'a, kichana'iki-kia'o wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome ĩki'o naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan."

⁴¹ Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a, usookada'akan naa miitiniapa-karu.

20

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

¹ Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa ĩ'ati,

na'iki uma'ozakadan ñnyukunuu, ma'ozaka kizi kapam ãtaapan pamishidan. Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti.

² Aizii pamakopa-kizi donoi kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai ã'ati. Atii ukaawan Achaia Baara iti.

³ Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziwan naa koshan uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu ãaipan pazowianuzu. Uruu idi ukiwan powa'a an koshan Macedonia an.

⁴ Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia Baara iki Tychicus na'iki Trophimus; na'iki Timothy mako kapam.

⁵ Ñnaou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa ãzaudapan waunao.*

⁶ Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kao Kamoon dauna'an, wamakon naa kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an waikodan zii wairibannao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan Troas ii.

Ubaukapan naa Paul morowautapan Troas ati

⁷ Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan, waaroopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread wanyukunuitapakinana nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan

---

* **20:5** Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

idi uwa'aka'azon mishidainao ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan ñ'ati atii tomun-zikon di'iti.

⁸ Kabaun nazoo doko'a'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii iriba'o lamp kida maodapan.

⁹ Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Eutyclus kia'o u'uu, usakanatapan windoo paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Eutyclus da'awununun. Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa imi'i baara iti. Idikinauda'u'o utara'apaawatinpan paawa iki'o wuru'u uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuzu, mazan mawaka'aka'a naa uruu.

¹⁰ Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu. “Mana'a ukasha'ora'ana'a, kakuda'aka'a naa uruu powaa iti,” ukian ñ'ati.

¹¹ Uruu dauna'an ñzaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uru'u naa ñarooapan naa na'iki ñnikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul kakuwaapatinan pidannao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon ñdyaun.

¹² Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibannao tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribannao kaiman ñnyukunuu ñkiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹³ Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa ida'an pa'an wa-makon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao.

14 Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa watuma kanawa zo'iti, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti.

15 Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wiizai dazaba an, Chios kia'o u'uu. Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan koshan atii wakaawan Miletus iti.

16 Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan Jerusalem iti, Pentecost ua'ii. Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti.

17 Soo uduyuda-kidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.

18 Aizii ikaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa i'ati, "Ipai unao utukapauzonii na'apam okaudinan, na'iki utukapa na'apam omashaapauzon kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. Oskadan di'iki'o okaudinan da'ana'a, atii di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai okaduz.

19 Obaiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatan ogaru, mazan upu'u mashaa, na'iki minziiwa osha'apatan okaudin-kizi, onyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorun idi ogaru.

20 Na'iki aonaa kanom odizapan na'iki otaapakidan unao ai, ipai okowaadan u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o okakuwaapatinan dono'oraz u'ati, udapu ii kida, na'iki iriba'o pidan bii ii.

21 Aizii Jewnao ati na'iki Gentilenao ati na'apa pa'idiwaru oparadan, okakinaowan idyaun tuukii, itanawatin kizi'i naa pa'oian ai Tominkaru ida'ati,

na'iki ĩzaamata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ panyukunuu naobanaa nii.

²² “Mazan aizii ōmakon ni'i naa Jerusalem iti, ōizo'atin nii Kaimana'o Doronaa paradan. Aonaa ōaitapan na'apam nii ōsha'apata-kaao na'ii.

²³ Usha'apanum kau'an ipai donoi, ōkakuwaatin-kizi kawana'ati, Kaimana'o Doronaa kowaadan ō'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimaakan sha'apan ō'ati, na'iki ōtaraa-kida-kaao nii na'ii.

²⁴ Mazan aonaa usha'apan ōzowii-kaao. Kanom tuukia'o ōsha'apata'azon, ōaipan pa'an ōipaian ōkaudin-kizi wuru'u Naobanai Jesus dyuudaniaz ōsha'apatan. Uduyudan ōkowaadan Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, Tominkaru kaimanan na'iki ukamunanun dau'u.

²⁵ “Aizii ipai'i naa ōkowaadan u'ati Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Aizii wuru dauna'ana'a, aona'o ni'i naa powa'a utukapan ōgaru.

²⁶⁻²⁷ Mazan aizii ōkia'azon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao mawakan, pakawan pa'orian bii'i zii, aonaa ōgaru aipan ati'o mani wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa kanom ōdizapan unao ai.

²⁸ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa, na'iki kaiman pa'i kapam ukazannaatapa mishidainao wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii wuru'u ĩnaouz pa'idiwau nii pauDani izain ida'an na'iki umawakan ida'an.

²⁹ Ōaitapa di'i ōwa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan ubii ati, ĩmariidan nii na'iki ĩpozawaabi'ii-kidan nii unao

atii ĩtanawatin-kidan nii unao umishidan ai Jesus. ĩkaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o baudokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonao atii uzowian ĩdyaun.

³⁰ Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, ĩmariidan nii na'iki ĩbuutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati.

³¹ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i, unyuku-nuitapa na'apam ōtominapa-kidan unao, ōbaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u ōkakinaotan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii idikinauda'u wunu.

³² “Aizii ōwa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii kazannaatapa unao. Na'iki ōwa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru kamunanun daua'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz pa'ati.

³³ “Ipai unao, utukapa na'iki uaitapa ōkaduz, aonaa na'apainim ōna'azootapan wuru'u konau-nam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u ĩtaapanii kidaz gold oo silver.

³⁴ Aonaa ōna'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam ōkaudinan dadara ōka'u ida'an, ōikoda-kinaa nii aimaakan ōmashaapa-kinaa nii, na'iki ōmin-kaudinannao ati'o nii kapam.

³⁵ Ōmashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki ōkaudinan ida'an dadara, ōtominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudinan, na'iki ukaminka'uta kizi kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun

ĩka'iitan pakaudinan. Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus kiauzonuz: 'konaukia'o nii pidan minziiwa'oraz utaan aimaakan ba'oran pidan ati, aimaakan taa-kao ai pa'ati.' ”

³⁶ Paipaian dauna'an pakadakoinpan, Paul kodoru'ukan naa pakakinaotaniinao tuma. Na'iki ĩtoriiinpan naa Tominkaru ati.

³⁷ Uruu dauna'an Paul kowaadinan naa, ipai ĩdokobatan uruu, ĩzaadan naa mazan u'ati.

³⁸ ĩnyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an “Aona'o ni'i naa powa'a utukapan õgaru,” ukian idi ĩ'ati. Udauna'an ĩwa'anpankan naa uruu, atii kanawa di'ii.

21

Paul makon naa Jerusalem iti

¹ Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakon sariapa Cos iti. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Patara iti.

² Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti, Syria ia'oraz. Wapaidinan dauna'an, wamakon naa koshan.

³ Maonapa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danoma an, wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti, Syria ia'oraz. Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-kao.

⁴ Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauda'apa sondii wana'ia'akan ĩtuma,

kanawa sannaο tomunu'ikinpan kawana'ati. Uruu dono Kaimana'o Doronaa kowaada-kidan mishidainao ati, na'apam nii Paul sha'apata-kao Jerusalem ii. Uruu idi tuukii ĩmashaatanuzu, aonaa kizi umakon na'iti.

⁵ Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamoon aita-kao. Uruu idi wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki paudainao tuma kida ĩda'anan waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watoriinpan naa Tominkaru ati.

⁶ ĩzaamaaka'uan dauna'an waunao, wapaidinan naa kanawa zo'iti. Aizii mishidainao, ĩkiwan naa kapam padapu iti kida.

⁷ Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemais ii kanawa mashaadinan. Uruu idi na'ii wamorowautapa'akan mishidainao kida di'ii.

⁸ Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7 sha'atii ĩzaamata-kao buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida.*

⁹ Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii ĩkaudaiarun kida. ĩnao prophetiabanao.†

¹⁰ Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet, Agabus kia'o u'uu, kaawan Judea Baara iki.

¹¹ Ukaawan wa'ida'ati, sariapa uso'otan Paul zadawu ukonon iki, na'iki uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, “Kaimana'o

---

* **21:8** Acts 6:1-6 † **21:9** *prophetiabanao*: kowaadapa'o Tominkaru paradan.

Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz Jerusalem ii, na'iki ĩtaan niizu Gentilenao ati.”

¹² Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'u, tuukii waunao na'iki ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan umakon Jerusalem iti.

¹³ Mazan ukian, “Kandii nii uzaadan ōdau'ati kaikapa'a, ukasha'orada'azon ōnyukunuu? Ōwatuda-kaō an oo ōzowii-kaō an na'ii, Naobanai Jesus dikin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii ōmakon,” ukian.

¹⁴ Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, “Marii mooko pusha'apata-kaō Tominkaru aipan kawana'ati.”

¹⁵ Uruu dauna'an waminziiwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti wakidiba ida'an.

¹⁶ Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watuma. Uruu idi baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. ĩnaou'u naa na'aka waunao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus panaobanaa nii.

¹⁷ Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan waunao.

Paul morowautapan James di'iti

¹⁸ Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watuma, utukapa'anan James. Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii.

¹⁹ Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan ĩdyaun. Udauna'an ukowaadan naa ĩ'ati ipai aimaakan

Tominkaru sha'apatanii kida Gentilenao ati, pakaudinan dono ĩbii ii aka.

²⁰ Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii ĩkonaukian. “Kaimana'o manawun mishi pugaru,” ĩkian Tominkaru ati. Udauna'an ĩkian Paul ati. “Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan ĩnao, tuukii ĩmarainpan na'iki ĩizo'atin tawuru'u Moses kaki-naori kidaz.

²¹ Aizii kaina'a ĩabatan dikauda kida'o parada-karu pudau'u. ĩabatan putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainaoz Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaipan ĩsha'apatinan Moses kakinaori kida kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaipan ĩchoota-kidan‡ paudani daonaioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa kaikin puaipan wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz.

²² Masakauda'u dauna'an, ĩabatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan?

²³ Wadi'itinpan kaikapa'a, waaipan pusha'apatinan waparadan kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauzo pamishia'azon paparadan Tominkaru ati. § Kaina'a'a naa ĩdyaun kaida'a'a, ĩipaia'a naa pasha'apatan wuru'u ĩkowaadauzoniaz pasha'apata'azon.

²⁴ Ukau'an turuu pumakon baokopa ĩtuma,

---

‡ **21:21** *choota-kidan*: Putukapa ‘chootin-karu’ dau'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **21:23** Numbers 6:1-20

puchikaina'an kizi ĭtuma Tominkaru ati, Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa pugaru'o nii kawinipinaata uzainao ĭtaan nii faadaanao ati. ĭlipaian dauna'an pachikainan, ĭsokozoo-kao ni'i naa ĭtukapa-kidakinaa ni'i naa pamishian paparadan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa mishi'o mani wuru'u pumashaatanuz pidannao sha'apatan aimaakan wakakinaorinaa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam pusha'apatan wuru'u wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-kao.

²⁵ “Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainaouznaa, waunao choochi zowaunaanao saadani'i naa pa'an wakaaritan ĭ'ati, na'iki wataa ĭ'ati idikinauda'u karikaonan kakinaorii waaipaniaz ĭizo'atin. Kaikapa'a wuru'u wakianuz wakaaritan ida'a: ‘Aonaa unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kao. Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u,’ ”kia'o wuru'u ĭkianuz Paul ati.

²⁶ Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-kao kawana'ati. Una'akan naa wuru'u daonaioranaouz, na'iki na'ia'a naa ĭchikainan utuma Moses kakinaori dyuudauzon kawana'ati. Uruu dauna'an Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7 kamoo ida'a ĭlipaian ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i naa uzainao kawaoda-kao ĭkawana'ati kida.

*Paul zaamata-ka
Tominkaru Dapu ii*

27 Mazan 7 kamoo ĩsha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki ĩpaian pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan Paul Tominkaru Dapu ii. Sariapa ĩkimudan na'iki ĩto'oradan pidannao kasaba'ukinpainao na'ii. Una'apan pu'u ĩzaamata'akan naa Paul,

28 na'iki ĩkadakoinan naa kaikapa'a: “Unao Israelitenao, ukaminka'uta wazaamatan di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikapa'oraz ipai amazada kawana'ati, dakoopa'ita'oraz Israelitenao, na'iki dakoopa'o wakakinaorinaa Moses taauzonii kidaz wa'ati, na'iki udakoopan kapam wuru'u di'oraz Tominkaru Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru Dapu, una'akan idi Gentilenao unazo ati.”

29 (ĩto'oran na'apa usha'apanum kau'an ĩtukapanii Trophimus, Ephesus san, Paul tuma donoi ii. ĩ'itiiman mani kaina'a Paul morotakidan uruu patuma Tominkaru Dapu iti.)

30 Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. ĩdiman naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. ĩmorotan sariapa ĩzaamatan Paul, na'iki ĩkozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an ĩtarata'akan naa paniinom.

31 Aizii wuru'u pidannaouz, ĩaipan naa pazowia'akan uruu. Upu'u mazan parada-karu kaawan Rome iki'o soldyaanao zowaunaa ida'ati. Kaikapa'a wuru'u parada-karu dyuuda-kaoz: “Ipai, ipai pidannao to'oradinan kai Jerusalem ii,

tuukia'o kaiwuru'u ãto'oradinanuz."

³² Soldyaanao zowaunaa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan soldyaanao, panaobanaanao tuma kida. Kadimana'o ida'an ãmako'okan naa pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma, sariapa ãsookada'akan pazowiautapan Paul.

³³ Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzaamatan Paul ã'ai. Udauna'an udyuudan naa uwatuda-ka'o dya'utamtinpa'o chain idi. Na'iki upishaan naa pidannao kaikapa'a: "Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a? Kanom mooko usha'apata?"

³⁴ Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, "uruu kaikapa'ora'a," ba'orainao kian, "kaikapa'o uru'u." Atii aonaa soldyaanao zowaunaa aitapan kanom dikin ia'o wuru'u ãto'oradinanuz u'ati. Uruu idi udyuudan naa Paul na'aka-ka'o soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti.

³⁵ Mazan ãmorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa man-awun pidannao to'oradinan.

³⁶ ãwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma. "Uzowii uruu, uzowii uruu," kia'o wuru'u ãkadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

³⁷ Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa Paul kian

soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, "Turuu Õparadan pu'ati?"

"Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?" ukian Paul ati.

³⁸ "Õ'itiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome ikiinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz 4000 zowii-mikinao pidannao mapidantaka'o amazada di'iti."

³⁹ "Aonaa. Õgaru Jew, Tarsus ia'o õshakatan, umanawunu'oraz manawun wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman Õparadan pidannao ati," Paul kian.

⁴⁰ "Kaiman, turuu puparadan," ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati Ìparadan Hebrew ida'an.

22

¹ Kaikapa'a wuru'u ukianuz ì'ati: "Õiribannao Jewnao, uabata Õparadan, òkowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimaakan uabataniaz òdau'u," ukian ì'ati.

² Ìabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii Ìmashaada'akan. Uru'u naa ukian ì'ati:

³ "Õgaru Jew, õshakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan òdyaupain da'a'a, Jerusalemi'i. Gamaliel tominapa-kidauzonii õgaru, na'iki kaimanaiman ukakinaotan õgaru, õizo'ati kizi ipai Tominkaru kakinaori wuru'u wadokozu-daunnao ati'oraz utaa-ka'o kida. Uruu idi tuukii õizo'atin wuru'u kakinaorii kidaz, na'iki tuukii òtaainan Tominkaru ati kapam, na'apa unao kawan.

4 Õgaru, õzowiapa-kidauzonii na'iki ãantamikitauzionii pidannao, wuru'u da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki õwatuda-kidauzonii na'iki õkaboota-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao.

5 Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa kaiman-daun wuru'u õsha'apatauzonuz aimaakan kida na'apa. Ìnao turuu ìkowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u õparadanuz. Usha'apanum kau'an õgaru ida'ana'o ìdyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus iainao Jewnao ati'o. Ìkowaadan pakaaritan ida'a õwa'atin, õzaamata'anan pidannao mishidainaouz Jesus. Udauna'an õna'aka kizi ìdyaun watudinapa Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan ìdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii

(Acts 9:1-19; 26:12-18)

6 “Uruu dono õmakopaanan pu'u Damascus iti, sakitapa kamoo õmaonapatan naa na'iti, mazan masha'apakiaka doko iki'o Kanada'o manawun kanadapa'akan õgaru.

7 Sariapa õwaota'akan imi'i baara iti. Na'iki õabata parada-karu kian õ'ati, ‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan õgaru?’

8 “ ‘Naobanai, kanom pugaru?’ õkian.

“ ‘Õgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, õgaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian õ'ati.

9 Pidannao, wuru'u õtumainaouz, ìtukapa kapam wuru'u Kanada'oraz. Mazan aonaa pa'an ìabatan wuru'u parada-karuz õ'ati.

10 “Uruu idi õpishaanuzu kaikapa'a: ‘Õnaobanaa, kanom puaipan õsha'apata?’

“Naobanai kian, ‘Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ipai ukowaadaka'o pu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.’

11 Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan õawun. Na'iki aona'a naa kanom õtukapan. Uruu idi õminauda'unao ka'utan naa õgaru Damascus iti.

12 “Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki izo'ati'o ipai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati. Na'iki ipai na'ia'inao Jewnao naudapan uruu.

13 Uruu kaawan õ'ida'ati. Ukian õ'ati, ‘Õ'inawuzu Saul, marii putukapan koshan!’ Sariapa mishi õawun saabaina'akan na'iki kaiman õtukapa'akan uruu.

14 “Udauna'an ukian õ'ati, ‘Tominkaru, wuru'u wadokozu-daunnao mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom uaia-panii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan udako iki manawun.

15 Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaapatin udau'u, na'iki na'aka'o nii uparadan. Pukowaadan nii ipai pidanna'o ati, ipai wuru'u putukapaniaz na'iki puabatanii kidaz aimakaan.

16 Aizii kanom zii puzaudapan? Kadiman naa, puchikaawunuin kizi'i naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ipai pu'oian pu'ai,’ ukian õ'ati.”

Paul zaamata-kao kakuwaapatina'o nii Gentilenao ati

¹⁷⁻¹⁸ Uruu dauna'an ōwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa ōmorotan Tominkaru Dapu iti ōtoriiinpa'anan u'ati. Ōtoriiinapatinan pu'u ōtukapan Naobanai. Ukian ō'ati, “Puminziiwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki, kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon pukuwaa ōdau'u.”

¹⁹ Mazan ōkian, “Naobanai, ipai ĩnao, ĩaitapanii ōgaru kaimanaiman. ĩaitapanii wuru'u ōmakouzonuz synagogue kawana'ati kida, ōzaamata'anan ipai pidannao mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an ōtaraa-kidan na'iki ōba'izii-kidan da'i ĩdyaun.

²⁰ Aizii tawuru'u Stephen, kakuwaapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kao dono, na'ia'o kapam ōgaru. Patumaaka'o ōnyukunuu zowii-mikinao tuma. Ōgaru taapanii ĩchaakitan kida ĩzowian dono Stephen paboori kuba kida idi.”

²¹ Mazan Naobanai kian, “Pumako di'iki'i, ōdyuudan nii pugaru munapo Gentilenao di'iti.”

²² Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii ĩabatankan ukowaadan wuru'u padyuuda-kaoaz Gentilenao di'iti, sariapa ĩkadakoina'akan diiwa'o ida'an. “Una'aka uruu di'iki'i! Marii uzowii-kao! Aonaa turuu utaapa-kao kakupa,” ĩkiainan.

²³ ĩto'oran na'iki ĩkadakoinan tuukii. Uruu idi ĩkaboowan pashooton kida doko iti, ba'orainao kida kaboowan imi'i doko iti kapam.

²⁴ Sariapa soldyaanao zowaunaa dyuudan Paul na'aka-kao soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti.

Na'iki uduyudan naa pasoldyaannao ba'iziinuzu, marii kizi ukowaadan i'ati, kanom dikin ia'o manawun wuru'u Jewnao to'oradinanz u'ati kaikapa'a.

²⁵ Uruu idi idodowan naa Paul na'iki i'ba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul kian soldyaanao zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oraz ukadishitapan udazaba'a, "Puaitapanii Rome di'iti'o o'uu saadinpan? Na'apa dii Rome iki'o kakinaorii kiazon, ukashaapa mani o'ba'izii-ka'o madiwautapaka, o'makootowapa-kida-kanao pu'u?"

²⁶ Aizii soldyaanao zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Na'apam nii pusha'apatinan aizii? Tawuru'u pidan pudyuudaniaz ba'izii-ka'o, Rome di'iti'o u'uu saadinpan."

²⁷ Uruu idi soldyaanao zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Pukowaada o'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?"

"Oo," ukian u'ati.

²⁸ Soldyaanao zowaunaa kian Paul ati, "Ogaru o'saada-kidan o'uu Rome di'iti, o'kawinipinaatan idi dobata puraata wiizai zowaunaanao ati."

"Mazan o'garu, o'uu saadinan Rome di'iti o'shakatan di'iki'o," Paul kian u'ati.

²⁹ Sariapa soldyaanao, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan u'ai. Na'iki soldyaanao zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom kaduz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamazuz chain idi.

Paul kootowapa-kida-ka'o

30 Tuukii soldyaanao zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo udyuudan naa Paul, buzuuta-kaao. Na'iki udyuudan naa kapam faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan. Udauna'an una'akan naa Paul i'idi'iti, na'iki udyuudan naa ukadishitan ikanaapu iti.

23

1 Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti. Na'iki ukian i'ati, “Ō'inawuzunao, karikaonan ōmashaapan kaiman Tominkaru ati, na'iki ōaitapa aonaa kanom oia'o nii aimaakan ōsha'apatan, ba'azootin-kida'o nii ōgaru. Ōmashaapa kaiman atii kai.”

2 Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyuudan Paul dazaba iainao pidannao ta'ikan uruu padako ida'ati.

3 Sariapa Paul kian u'ati, “Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o, zichida-kariwaiz baraka'o idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan ōgaru, kakinaorii aipan kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaorii pudyuudan ida'an wunao ta'ikan ōdako'o.”

4 Pidannao maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, “Kandii nii puparadan arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?”

5 Paul kian, “Õ'inawuzunao, kasha'ora ò'ati ò'na'apan, aonaa pa'an ò'aitapan Umanawunu'o Faadaa uruu. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kian, ‘Mana'a udakooapa'ana'a pidan kazowautapa'o unao.’”

6-8 Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidauzonaouz pidannao. Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatinpainao Sadduceenao di'iti, kaina'a kapam utukapan zaamatinpainao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa ìmishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa ìmishidan angel kaina'an, na'iki aonaa kapam ìmishidan doronai kaina'an. Mazan Phariseenao ipai pa'an ìmishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul kian diiwa'o ida'an, “Õ'inawuzunao, õgaru Pharisee na'apa õdarunao kawan. Òkootowapa-kida-ka, na'iki òkadishita-kida-ka unao kanaapu'u, òmishidan idi kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i.” Aizii ìabatankan wuru'u Paul na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii. Uruu idi ìkadakowaakapan naa atii ìbuutaakapan.

9 Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainauz Phariseenao di'iti, ìnao kadishitan na'iki ma'ozaka ìparadan Paul dau'an. “Aonaa kanom waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai oo angel paradan u'ati,” ìkian.

10 Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ìkashadaakapan. Uruu idi soldyaanao zowaunaa dyuudan naa pasoldyaannao makon pidannao bii iti, ìkazata kizi Paul ì'ai, marii kizi ìna'akan

uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

¹¹ Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii. “Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati òdau'an da'ana'a Jerusalem an, ipai òaipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka,” ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

¹² Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ikadakotinan. Uruu dono ìbauda'apatan panyukunuu na'iki ìtaan paparadan Tominkaru ati. Ìkian, “Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan waunao wamazowiikan an Paul.”

¹³ Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinan, wuru'u na'apatainaouz panyukunuu.

¹⁴ Ìnao wa'atin faadaanao zowaunaanao ida'ati, na'iki Jewnao zowaunaanao ida'ati. Ìkian ì'ati, “Waunao, wakiinii Tominkaru ati aona'o nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.

¹⁵ Uruu idi waaipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao zowaunaa di'iti. Umariida kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati. Ukii kizi u'ati. ‘Waabata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamatapa-kaoaz.’ Aizii waunao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati,” ìkian.

¹⁶ Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u ikadakotinanuz. Uruu idi sariapa umakon sol-

dyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u ĩparadan kidaz ĩzowia'azonuz uruu.

17 Sariapa Paul dapadan bauda'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian u'ati, “Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a ukakuwaapa'azon u'ati.”

18 Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan naazu pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, “Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan õna'akan di'oraz daonaiora'a pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaapa'azon pu'ati.”

19 Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaioraz pana'itinapu pidannao ai. Na'ia'a naa upishaan uruu kaikapa'a: “Na'apa'oram wuru'u pukakuwaapa'azonuz õ'ati?”

20 Ukian naobanai ati, “Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao tuma, ipai ĩna'apatan panyukunuu ĩaipan pamariidan pugaru. Uruu idi kaini'iki'o nii ĩdyuudan paparadan pu'ida'ati, ĩaipan pudyuudan Paul waikana'an Jewnao kootowapa-kizi dapunaa iti. ĩkian nii pu'ati, ‘Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamata-kaoaz.’

21 Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a ĩparadan, aonaa pudyuuda'ana'a Paul ĩ'idi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan ĩzowia'azonuzu ukaawa-kida-kao ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao wuru'u dizina'azoinaouz. Ipai ĩnao, ĩtaan paparadan Tominkaru ati. ĩkian, ‘Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan

wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.' Taa'azo'o naa kaina'iki ĩdyaun, soo pugaru'u naa ĩzaudapan, ĩabata'azon na'apam pukian.”

²² Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daon-aiora ati, “Mana'a pa'i pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz õ'ati.” Udauna'an udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

*Paul dyuuda-ka
naobanai Felix di'iti*

²³ Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam pasoldyaannao naobanaanao, na'iki ukian ĩ'ati, “Udyuuda 200 soldyaanao minziiwan, ĩmako kizi Caesarea iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70 soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii 200 soldyaanao makon kapam pachipararin za'aba'i kida tuma.

²⁴ Na'iki uminziiwa-kida pa'i kapam Paul kawaronnao nii. Kaiman mazan pa'i õaipan una'akan uruu, aonaa õaipan usha'apata-ka, kaiman õaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz,” ukian ĩ'ati.

²⁵ Udauna'an utaan naa ĩ'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz. Kaikapa'a wuru'u us-aadaniaz:

²⁶ “Di'oraz kaarita õgaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o naobanai Felix ati'o. Tuukii õnaubaan pugaru õkaaritan ida'an.

²⁷ Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaiora'a, na'iki maonapa'ora'ana'a padamata ĩzowianuzu. Ōabatan idi u'uu saadinpan Rome di'iti, sariapa õkazannaatan uruu õsoldyaannao tuma.

28 “Ōaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u ĩto'oradinanz u'ati, uruu idi ōna'akan uruu Jewnao kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti.

29 Na'apaini'i naa ōabatan wuru'u ĩto'oranz u'ati soo pakakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-ka'o oo taraa-ka'o, soo na'apa'o dikin ii karikaonan.

30 Mazan ukowaada-ka'o idi ō'ati ĩzowia'azon naa uruu, sariapa ōdyuudan uruu pu'idi'iti kadimana'o ida'an. Na'iki ōdyuuda Jewnao kowaadan pu'ati, kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, ĩto'ora-kinaaz u'ati. Uruu kaduz. Atii ba'oran dono.”

31 Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan Paul padyuuda-ka'o kawana'ati. Atii ĩkaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti.

32 Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao, wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz, ĩpadantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapunaa di'iti. Mazan kawaro barau an kidainaouz, ĩnaou'u naa pa'an dobata Paul tuma,

33 atii ĩkaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa ĩtaan kaarita naobanai Felix ati. Na'iki ĩtaan naa kapam Paul u'ati.

34 Uipaian dauna'an paaitaan wuru'u kaaritz, uru'u naa upishaan Paul, na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia Baara ia'o di'iki.

35 Uruu idi ukian Paul ati, “Ōzaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz pugaru kaawan. Ōabatan dauna'an na'apam ĩkian pudau'an, uruu ōaitapan ni'i naa na'apam ōsha'apatan pugaru.” Uruu idi udyuudan naa soldyaanao taratan Paul,

umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomazoniaz, na'iki ĩawunuutapa-kizi uruu na'ii.

24

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

¹ Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer* tuma, Tertullas kia'o u'uu. ĩnao makon naa naobanai Felix di'iti ĩkaakapaa'anan Paul u'ati.

² ĩkaawan na'iti, udauna'an Paul na'aka-kaoa'a naa ĩ'ida'ati. Na'ia'a naa Tertullas kaakapaan naa uruu kaikapa'a:

“Ōnaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao mashaapan pukazowautapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai pusakitapadan wa'ati wuru'u aimaakan kida kasharutapa'oraz waunao wawiizi ida'a.

³ Uruu idi kaiman pidannao nyukunuu pu'ati ipai wiizai kawana'ati pukazowautapanii kidaz.

⁴ Aonaa ōmashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan ōaipan puabatan waparadan masakauda'u.

⁵ Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-kia'o uruu. Ipai, ipai amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataakakidan Jewnao. Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidanannao.

⁶ Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan Tominkaru Dapu pawazootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu.

* **24:1** *lawyer*: uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

[Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati,

⁷ mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu wa'ai.

⁸ Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.][†] Aushaa, pupishaa mooko uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u wato'oranuz u'ati.”

⁹ Ipai wuru'u abatapainauz Jewnao, na'apa ñyukunuu uparadan kawana'ati. “Mishi'o kai-wuru'u uparadanuz,” ñkian.

*Paul kazannaatinan
Felix kanaapu'u*

¹⁰ Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. “Pugaru'u naa parada aizii,” ukian. Sariapa Paul kian naobanai ati, “Õaitapa kotua'o mishi pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada ñwiizaitapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ñkaduz. Uruu idi tuukii õkonaukian, usha'apanum kau'an aizii õkakuwaapan nii pu'ati.

¹¹ Aizii di'i 12 kamoo dobatan õkaawan dauna'an Jerusalem iti, õtoriiinpa'anan idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao pumishida'azon an.

¹² Aonaa Jewnao ikodauzon õkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa na'iam zii ñikodan õto'orataaka-kidan pidannao synagogue ii oo pawiiizi an kida.

¹³ Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u ñparadanuz. Aonaa kanom ñikodan pamishii-kinaa nii kaiwuru'u ñkaakapaanuz õgaru pu'ati.

[†] **24:8** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

14 Mazan òkowaadan nii pu'ati aimaakan òsha'apatauzonii. Mishi karikaonan òtoriinpauzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ìkian pana'iti'o karikaonan wuru'u na'apa'oraz. Mazan ipai òmishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati. Na'iki ipai òmishidan wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz.

15 Na'apa òmishidan Tominkaru, wunao mishidan kawanu'u diinaouzu'u, na'iki òmishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao na'iki oiainao kadishita-kida-kaoo nii pabaaranaa iki.

16 Uruu idi karikaonan òtiwautinan, kaiman òaipan òtaapinan, aonaa òaipan ònyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma.

17 “Dobata wunu ò'aonaankan Jerusalem iki. Òkaawan powa'a ati òwa'anan idi'o puraata òiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki òkawaoda-kida'azon idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii.

18 Òipaian pu'a'ora'a naa òsha'apaapan uruu kida aimaakan, na'iki òipaian kapam òchikainan Tominkaru ati, wuru'u ìikodanuz ògaru Tominkaru Dapu ii. Aonaa pidannao kasaba'uinpan òtuma uruu dono, na'iki aonaa pidannao kasharutaakaan uruu dono.

19 Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o ìwa'atin. Ìnao pa'an turuu ìna'aka-kaoo da'ati'i pukanaapu ati, ìkowaada kizi kanom dikauda'o aimaakan òsha'apatan, turuu ìkaakaan ògaru pu'ati.

20 Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz

Jewnaou'u. Kanom dii ñikoda dikauda kida'o nii aimaakan õsha'apaapan, tuubaru kida'o Jewnao kootowapa-kidan dono õgaru Jerusalem ii?

²¹ Soo kaina'a bauda'apa aimaakan dikin ii õto'oradan ñdyaun, õdako'atin idi ñparadan ma'ozaka kaikapa'a: 'Ukootowapa-kidan õgaru soo õmishidan idi bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-kaoo nii pamawaka-kizi iki,' õkian idi ñ'ati."

²² Felix, uaitapani'i naa "Jesus Kaduz" dau'u. Uruu idi ukian, "Turua'a naa shoman. Õzaudapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu dauna'an õaitapan nii na'apam õsha'apatan pugaru," ukian. Udauna'an usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz,

²³ na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Aonaa õaipan utaratapa-kaoo, marii uawunuutapa-kaoo karikaonan. Uiribannao kamunanu'uzon an u'ati, turuu ñna'akan aimaakan uaiapanii kida," ukian.

*Paul paradan Felix
na'iki udaiaro ati*

²⁴ Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Ñkaawan na'iti, sari-apa Felix dyuudan Paul na'aka-kaoo pa'ida'ati, uabata'azon ukakinaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan mishidanuz Christ Jesus.

²⁵ Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, na'iki ukowaada na'apam

pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o sha'apata-kao ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan nii ipai pidannao. Mazan sariapa Felix taria'akan paabatan idi na'apa kida'o kakinaorii. Uruu idi ukian, “Turua'a naa zii shoman. Ba'oran dono õturuudinan dono õdapada-kidan nii koshan pugaru.”

²⁶ Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinnaa nii. Uruu idi mapuda udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma.

²⁷ Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-kao tuubaru'o naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinan naa. Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraakizai ii, uaipan idi Jewnao kaimanan pa'ati.

25

Paul aipan padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti

¹ Aizii Festus zaamata-kao dauna'an tuubaru'o naobanai nii, ukaawan naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon Jerusalem iti.

² Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowau-naanao, na'iki Jewnao naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati.

³ Na'iki tuukii ïpishaan Festus kaikapa'a: “Turuu shoman pudyuudan Paul na'aka-kao Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-kao da'a'a.” Wuru'u ïaipanuz Paul na'aka-kao, ïaipan pazowii-kidan uruu dunapo ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati.

⁴ Mazan Festus kian ï'ati, “Aonaa! Marii Paul taapa-kao na'ii, Caesarea ii, usha'apanum kau'an kadimana'o nii õkiwan powaa iti.

5 Marii uzowaunaanao makon òtuma di'iki'i, umishiin an ãitapan Paul sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ãkowaadan na'ii kanom wuru'u dikauda kida'oraz usha'apatan.”

6 Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uru'u naa usakanatan kootowapa-kizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul na'aka-kao pa'ida'ati.

7 Uruu una'aka-kaoa'a naa ãida'ati. Sariapa Jewnao, wa'atiinao kidaz Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ãkowaadan naa iriba dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ãpishaa-kaoa'a naa, mazan aona'a naa zoobaba ãmishian wuru'u paparadan udau'an kida'oraz.

8 Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinaa nii: “Aonaa òkashadan oo òdakoopan kakinaorii wuru'u taa-kariwaiz waunao Jewnao ati. Na'iki aonaa òsha'apatan Tominkaru Dapu, oo òsha'apaapan dikauda kida'o aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii òsha'apatan udaru'o naobanai Caesar* tuma na'iki aonaa òdikintapan ukakinaori kida,” ukian.

9 Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi upishaan Paul kaikapa'a: “Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-kao òkanaapu'u wuru dau'ana'a Jewnao kowaadanii kidaz pusha'apatan?”

10 Paul kian u'ati, “Mazan dii òkadishitapa-kida-kao pugaru kanaapu'u, naobanai Caesar

---

* 25:8 Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu ōkootowapa-kida-kao di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puaitapa aonaa kanom dikauda'o nii aimaakan ōsha'apatan Jewnao ati.

¹¹ Dii mani ōsha'apatan an dikauda'o aimaakan, turuu mani ōzowii-kao udikin ii, aonaa mani ōmarainan ōzowii-kao. Mazan aizii puabatan pu'u aonaa ōsha'apatan dikauda'o aimaakan, aonaa turuu pudyuudan ōgaru ĩ'idi'iti. Mazan ōzaamatinpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan ōgaru Rome iti, na'ii kizi ōkootowapa-kida-kao naobanai Caesar kanaapu'u," ukian.

¹² Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannao tuma, wuru'u kaudinainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Mishi tuukii puaipan pudyuuda-kao naobanai Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa pudyuuda-kao," ukian.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

¹³ Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati, ĩmorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki ĩkonaukii-kida'anan unaobanai-tinan.

¹⁴ Na'apain ĩmorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai daunuuda'u Paul taratapa-kao dau'an. Ukian, "Kaina'a pidan taratapa-kao kaida'a'a, una'an Felix wa'akan.

¹⁵ Aizii ōmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu ō'ati, ĩkowaadan usha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, na'iki ĩdyuuda ōzowii-kidan uruu.

16 Mazan òkian ì'ati, 'Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan pidan sha'apata-kaao, oo uzowii-kaao sariapa. Waunao, wakaduz kaikapa'a, waaipan nii zii pa'an ukadishita-kida-kaao kiwiin wunao kanaapu iti'i kaakapainouuz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an, ukazannaatin-kinaa nii.'

17 "Ìnao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa òtomunu'ikinpan ìdyaun. Ba'oran kamoo ida'a òdapada-kida'akan naa Paul na'iki òkootowapa-kida'akan naaz.

18 Aizii wuru'u Jewnaouz, ìkaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba kanom òabatan ìkowaadan usha'apatan dikauda'o nii aimaakan. Ò'itiiman sha'a dikauda'o aimaakan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-kaao.

19 Kanom dikin ii òabatan ìkashadaakapan utuma, soo paTominkarun kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an, Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u ìto'oranuz u'ati. Mazan Paul kian, 'Kakupa uruu!'

20 Aonaa òaitapan na'apam òsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimaakan kida'a. Uruu idi òpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pa'an òkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimaakan kida kowaada-kariwaiz pudau'an?'

21 Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii paugaru. Uruu idi òdyuudan utarata-kaao powaa iti, atii kaina'a'o nii na'apainim òdyuudan uruu, naobanai Caesar

di'iti.”

²² King Agrippa kian, “Ōgaru, ōabata'azoo kapam kaiwuru'u ukuwaa kidaz.” “Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa,” Festus kian.

²³ Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa, umanawun kida'o pakamichan ikaiwadan. Baokopa imorotan kabaun kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki umanawun kida'o pidannaο tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul nanaka-kao.

²⁴ Ukaawa-kida-kao dauna'an, Festus kian naa, “King Agrippa, na'iki ipai unao pidannaο. Dii wuru'u daonaiora da'ainao Jewnaο, na'iki Jerusalem ii akainao Jewnaο kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz iaipan uzowii-kao.

²⁵ Mazan aonaa zoobaba ōabatan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan uzowii-kida-kinao nii. Na'iki paaipan ati pa'an upishaan padyuuda-kao Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi ōdyuudan nii uruu Rome iti.

²⁶ Mazan aonaa kanom ōikodan, ōsaadan nii naobanai Caesar di'iti udau'an. Aizii di'i ōkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan, panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnaο to'oratinan u'ati.

²⁷ Usha'apanum kau'an aonaa turuu ōdyuudan tarainpa'o pidan, ōmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz,” ukian.

26

Paul kazannaatinan King Agrippa kanaapu'u

¹ Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, “Puparada'azon an pudau'an, turuu puparadan.” Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a:

² “Naobanai Agrippa! Kaiman manawun õ'ati pukashaapan õparadan. Aizii õkazannaatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai õ'ati, õmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan.

³ Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa ipai kanom dau'ana'o ãkashadaakapauzon kapam. Uruu idi õaipan puabatapan õkuwaa kaimanaiman.

⁴ “Ipai Jewnao ãaitapanii õgaru, ãaitapa õkaduz kida õkoraidaonaan iki'o atii kai. ãaitapanii na'apam õmashaapauzon õwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii.

⁵ ãnyukunuu na'apan an, marii ãkowaadan pu'ati kai na'apam ãtukapauzon õmashaapan kiwiin, na'iki marii ãkowaadan kanom õmishidanii. Õgaru Phariseenao di'iti'i da'i õzaamatinpauzon. ãnao tuukia'oraz manawun ãizo'atin Jewnao kakinaori kida.

⁶ Aizii di'i õkadishitan da'a'a, õkootowapa-kidakao soo õmishidan idi tuukii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz da'i pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati.

⁷ Uruu idi'o tawuru'u wairibannao, 12 Jacob dainaouz, na'iki ãnao takaan-daunnao, karikaonan da'i ãtoriiinpan na'iki ãtainan Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki maruta'o. ãzaudapan idi'i naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u õzaudapaniaz naa, na'iki uruu dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz õ'ati.

8 Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?

9 “Ōgaru na'apa'o zii da'i kiwiin, tuukia'o ōaipan ōmashaatan wuru'u pidannao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz.

10 Ōkowaadan nii na'apam ōsha'apaapauzon da'i aimaakan kida Jerusalem ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati ōkaboota-kidauzon mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii ūzowii-kaō an, kaiman ō'ati na'apa ōnyukunuu ūkawan.

11 Ōmakon nii da'i ipai synagogue kawana'ati, ōdorotan wuru'u mishidainaouz Jesus, marii kizi ūpataka'uta-kaō. Na'iki tuukii ōdyuudan ūdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Ōto'oran idi ū'ati tuukii, ōmakouzon da'i ba'oran donoī kawana'ati kida ōdorotan ūdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii

(Acts 9:1-19; 22:6-16)

12 “Bauda'apa kamoo ōmakopaanan Damascus iti, ōna'akapanii kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi ōsha'apatan pidannao uruu ida'an.

13 King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo ōtukapan aimaakan kanada'o, ukanadapan ōgaru na'iki ōminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki kanada, kanada powa'a zii manawun kamoo ai.

14 Ipai wawaota'akan imi'i baara iti, na'iki ōabata parada-karu kian ō'ati Hebrew* paradan

---

* 26:14 *Hebrew*: uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

ida'an, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ògaru kaikapa'a? Puantamikitan idi ògaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun pu'ati.'

¹⁵ “ Ònaobanaa, kanom pugaru?’ òkian.

“Sariapa udako'atin òparadan, ‘Ògaru Jesus! Ògaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian ò'ati.

¹⁶ ‘Pukadishita! Òaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an òzaamatan idi pugaru aizii òpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidannao ati ipai, ipai wuru'u putukapaniaz òsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii òaidan powa'a aimakaan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam.

¹⁷ Òdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenao bii iti, na'iki òkazannaatan nii ìsha'apatan an pugaru.

¹⁸ Pugaru òaipan tukapa-kida'o nii ì'ati mishi'o kuwai òdau'an. Marii kizi ìkoditan maruta'o-karu iki, kanada'o-karu ati. Na'iki ìmuudin kizi'i naa panaobanaitapan ai Satan, ìzaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa nii. Aizii ìmishidan an ògaru, mainaabata-karu nii ì'oian, na'iki Tominkaru buutan ni'i naa ìdyaun papi-danannao nii, kia'o wuru'u ukiauzonuz ò'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

¹⁹ “Naobanai Agrippa, òizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu.

²⁰ Kiwiin òkakuwaapan Damascus ii aka, udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka òkakuwaapan. Uruu dauna'an òmakon Gentilenao bii ii aka kapam. Òkakuwaapan na'iki òkakinaopan ìdyaun, ìmuuda kizi'i naa pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. Ìtanawatin

kizi'i naa pa'an Tominkaru ida'ati, na'iki ĩtukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'oian ai, pamashaapan ida'an kaimana'a naa.

²¹ Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz õ'ati. Tominkaru Dapu ia'o wuru'u ĩzaamatanuz õgaru. Na'iki na'apain ĩaipan pazowia'akan õgaru.

²² Mazan Tominkaru kazannaatapa õgaru ĩ'ai, atii di'i õkadishitapanu'u. Ukau'an ipai õkowaadan naa wuru'u õtukapanii kidaz aimaakan ipai pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa kida'o aimaakan mani wuru'u õkowaadapaniaz Tominkaru prophetinnao na'iki Moses saadauzonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an tawuru'u ĩsaadani kidaz.

²³ ĩkian Christ pataka'uta-kao nii, atii uzowii-kao nii. Mazan uru'o nii kiwiin kadishita pamawakakizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilena'o ati.”

²⁴ Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a: “Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatin-kinaa.”

²⁵ Paul kian, “Naobanai, aonaa õzowau madoronan, mishi'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u õparadanuz.

²⁶ King Agrippa! Aonaa õkiba'azon õparadan pu'ati, usha'apanum kau'an pugaru, puaitapanii ipai kanom daua'o kaiwuru'u õkadakotinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-kao, ipai uaitapa-kao.

²⁷ King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz udau'an?

Ōaitapa ipai pumishidanuzu, mishii?”

²⁸ Naobanai Agrippa kian Paul ati, “Pu'itiiman pupana'adan nii ōnyukunuu aizi'ika'o pukuwaa ida'an?”

²⁹ Paul kian, “Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizi'ika'o, na'iki kotua'iki'ora'a naa puabatautan, mazan ōtoriiinpan nii Tominkaru ati, marii kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainaouz kai, na'apa kizi umishidan ōgaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-kaō ōgaru kawan.”

³⁰ Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki ipai ba'orainao pidanao kadishita'akan na'iki ikodia'akan naa.

³¹ Pakoditan dauna'an, ikian pa'atiaaka kida, “Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-kaō oo utaratapa-kaō.”

³² Sariapa King Agrippa kian Festus ati, “Aonaa mani upishauzon padyuuda-kaō naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaōa'a naa mani padamata aizii wuru'u,” ukian.

27

Paul dyuuda-kaō Rome iti

¹ Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidanao dyuuda'azoo-kaō dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa itaa-kaōa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao tuma, Caesar soldyaannaouz.

² Wapaidin-kida-kaōa'a naa* udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o Adramyttium iki, una'akapikinao

* **27:2** Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma.

kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki ĩmashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka kida'oraz. Na'a'o kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia ia'oraz.

³ Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun Paul ati, ukashaapa umorowautapan na'ii papaonarunao di'ii'aka, ĩtaa kizi u'ati aimaakan uaiapanii kida.

⁴ Na'iki'i naa koshan wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti, wadikindina'azon idi awaru ai ubarau ii aka.

⁵ Udauna'an kanawa kora'uka-kida-kaao baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz. Na'ii wamaaratina-kida-kaao kanawa di'iki.

⁶ Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowaunaaz pishaan pamakon ba'oran pidanna kanawan ida'an, Alexandria iki'o ĩwa'atin, na'iki Italy iti'o ĩmako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-kaoa'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.

⁷ Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an, kasha'apanna'o ida'an wamaonapatan padamata donoi Cnidus iti, mazan aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti, Crete kia'o udakotapa-kaao. Waaipan wadikindinan awaru ai ubarau ii aka. Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz.

⁸ Mazan kasha'apannaa wamakon katonaru

za'an atii wakaawan “Kaimana'o Mashaadin-kizai” di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii mazan uruu katonaru di'ia'oraz.

⁹ Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan. Aizii dobata'aka'a naa amazada Jewnao Sanadinpauzon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul kakinaowan kanawa na'akapikinao.

¹⁰ “Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimaakan sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida na'iki pidannao kapam.”

¹¹ Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowaunaa, na'iki kakanawanu'o dobata'azon. Uruu idi tuukii ña'apatan soldyaanao zowaunaa nyukunuu paparadan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul paradan.

¹² Na'ii wuru'u kanawa mashaadin-kiziz, aonaa sookapa-kizai kaimanan amazada wadidiizon dono.† Uruu idi iriba pidannao kanawa zo'ainao na'apatan panyukunuu. Tuukii ñaipan padobatan, kanawa na'akapikinao zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an ñaipan patoman pawiiiziba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

---

† **27:12** *amazada wadidiizon dono*: English ida'an udakota-ka'o 'winter.' Kasha'apannaa chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidannao tuma.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

¹³ Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu. Tuukii ikonaukian, na'iki ikian, "Turua'o nii wamakon." Uru'u naa mazan ikosotan kimisha'o aimaakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an ikida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an.

¹⁴ Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa.

¹⁵ Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakitapadan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'iitan wana'akan kanawa wamako'ozoo-kizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.

¹⁶ Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'oraz udakota-kao. Na'ii wadikinda'aka-kao masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinao saabatan naa kanawa sodi, paminauda'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apannaa ipaian pawatudanuz.

¹⁷ Uruu dauna'an kanawa na'akapikinao watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii itarian, izauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoma an. Uruu idi ipowa'adan na'iki itoka-kidan naa kamicha mada kida'ukapa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.

¹⁸ Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo ikaboowan

naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti.

¹⁹ Ba'oran kamoo ida'a uruu ikaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti.

²⁰ Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo oo wizinao. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.

²¹ Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannao nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan ikanaapu iti na'iki ukian i'ati, "Uabata o'paradan. Uizo'atiizon an mani o'paradan, kaina'ii zii mani padamata waunao kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida.

²² Mazan aizii o'kia'azon ipai unao ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bauda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada.

²³ Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan o'ida'ati Tominkaru o'taapiki na'iki o'naobanaa di'iki'o. Udyuudan pa'angelin paradan o'ati kaikapa'a:

²⁴ 'Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kida-kao naobana'i Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putumainauz pidannao.' "

²⁵ Uruu idi Paul kian i'ati, "Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Omishida Tominkaru kazannaatan nii waunao, paparadan kawana'ati o'ati.

26 Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti," ukian ã'ati.

Kanawa zo'ainao tarian panaraan ai

27 Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o Mediterranean baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sondiitan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, "Maonapa'o kawanu'ora'a naa aizii wakaawan paran danoma iti."

28 Sariapa ãwaota-kidan aimakaan kimisha'o paran baoko iti ãtukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi ãtukapan wunu kaanan 120 feet. Masakauda'u dauna'an ãwaota-kidan naa koshaniz. Uruu idi ãtukapan powa'a'a naa umaanan, 90 feet.

29 Uruu idi tuukii ãtarian, ãzauda-kidan naa pakanawan zowiitinan kuba kida di'iti. Sariapa ãmashaadin-kidan pakanawan, ãwaota-kidan wunu baoko iti 4 kimisha kida'o manawun chipirari, sukuruu-tinapa kida'oraz kanawa dikapo itinapu. Kadimana'ora'a naa padamata ãaipan wakanada'akan.

30 Aizii pidannao kaudinainao kanawa zo'ii, ãtiwaan naa pakidoopan kanawa udaru'o di'iki. Sariapa ãwaota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko iti. ãtukapa-kae ikodanii mishi tawuru'u ãwaota-kidanuzu kimisha'o chipirari kanawa zowau iki.

31 Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki ãzowaunaa ati, "Wuru'u pidannao, kaudinainaoz kanawa zo'o, ãkidoopan an wuru kanawa di'iki'i, kaiman-daunu'o nii pidan mawakan."

³² Sariapa soldyaanao dukutan wuru zuna'a, kanawa sodi pidannao toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.

³³ Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannao ati, “Akarachii! Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi.

³⁴ Mazan aizii ōaiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinaa nii, na'iki ukakupa-kinaa nii, usha'apanum kau'an ipai waunao, aona'o nii kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii bauda'apa wawaziwadan wazowaud,” ukian.

³⁵ Paparadan dauna'an ĩ'ati, Paul zaamatan naa bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati. “Kaiman manawun wakian pu'ati di'oraz bread dau'ati,” ukian ipai pidannao kanaapu'u. Udauna'an udushotan naa pawanyukunuu nii na'iki uaropan naa.

³⁶ Uruu idi ipai pidannao ma'ozakadan panyukunuu, na'iki ĩnikan naa pawanyukunuu kapaam.

³⁷ Iriba'o pidannao wuru'u kanawa zo'ainaouz, kaikapauda'u'o wabaokopatinanu'u 276.

³⁸ Pidannao nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ĩkaboowa'akan naa ipai poroom kida paran baoko iti, ĩaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazooobi'iinan daua'o

³⁹ Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannao tukapan maonapa paran danoma. Mazan aonaa ĩaitapan na'ia'oram wuru'u amazadz. Na'iki ĩtukapa kapam kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu baaratinpa'o paran danoma. “Aushaa, watiwaa

wana'akan kanawa na'iti, panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii," ĩkian.

⁴⁰ Uruu idi ĩdukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, una'ian naa ĩwa'aka'akan kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa ĩwaota-kidan powaa iti udaru'o poora wunu baoko iti, kanawa kadikapotapa-kinaoaz. Udauna'an ĩkazadan naa powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi ĩaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti.

⁴¹ Aonaa zii ĩkaawan udanoma iti, mazan kanawa kaawa'akan naa maana'o-karu ati, uruu una'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo-bi'ia'akan kanawa.

⁴² Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u taraapa-kariwainaoz pidannao. ĩzauda-kidan ĩnyootan unaawa iti na'iki ĩkidoopan pa'ai.

⁴³ Mazan tuukii pa'an ĩzowaunaa aipan pakazannaatan Paul, uzowii-kao ai. Uruu idi umashaatan ĩdyaun. Na'iki udyuudan naa pa'an nyobainao kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ĩnyootan unaawa iti.

⁴⁴ Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩnyooban, ikodan atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ĩnyootan paran danoma iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

28

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

¹ Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowaada-kao wa'ati, katonaru Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz.

² Tuukii kawiiiziinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ñpu'ukadan tikazi wa'ati.

³ Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawakakinai, koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa umuudinan una'an ukazadinpan uka'u kadu iki.

⁴ Aizii kawiiiziinao tukapan idi wuru'u kowazaz arotanuz Paul ka'u, sariapa ñdi'itinpan udau'u, na'iki ñkian pa'atiaaka kida, “Ei, zowia'o pidan arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikin ii, mishi'o nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu.”

⁵ Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan paarota-kao pu'u.

⁶ Ñzaudapan naa Paul poodan, na'iki ñtukapa'azon naa udorautan masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarota-kao dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ñpana'adan naa padi'itinpan, na'iki ñkian, “Ei, tominkaru pa'i uruu!”

⁷ Maonapa wamaaratin kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu katonaru baara ii. Wamorowautapankan dono udapu ii, tuukii ukonaukii-kidan waunao, idikinauda'u kamoo utaapan waunao padapu ii.

⁸ Uruu dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan.

⁹ Ipai pidannao kawiiizi-tinpainauz katonaru di'ii abatan wuru'u usha'apatanuz aimaakan na'apa, uruu idi na'apainim iiribannao karinaan dono, ina'akan nii idyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan idyaun.

¹⁰ Idikinauda'u kauzu wana'ian ituma, kaiman itaapan waunao, itaa wa'ati aimaakan mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba pidannao na'akan aimaakan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

¹¹ Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an, "Shamaannao Tominkarunao"* kia'o u'uu. Wuru'u wiizaiz wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada wadidiizon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao wa'atipaanz.

¹² Uruu idi baikopa'a naa wamakon ituma atii wakaawan Syracuse iti, idikinauda'u kamoo wana'ia'akan.

¹³ Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa sookadinauzo-kizi iti,

---

* **28:11** *Shamaannao Tominkarunao*: wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaouz, Castor na'iki Pollus kia'o i'uu kida. Inao kawanu'o utoma-kaou wuru'u imuudaniaz pakanawan zowau ida'a.

Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan, uruu dono awaru kaawan wabarau ikinapu. Uruu idi dya'utam kamoo ida'a wakaawa'akan naa dono'i Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa.

¹⁴ Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. Ipishaan waunao iaipan wana'a'akan zii patuma bauda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan zii ituma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome iti.

¹⁵ Aizii mishidainao Rome iainauz abata'aka'a naa wuru'u wawa'atipanuz, sariapa iwa'atin iikodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida mishidainao zaudapan waunao market ii, Appius ia'oraz. Na'iki'i naa wadobatan baokopa ituma, atii wakaawan wiizai di'iti dakotapa-kariwaiz Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zaudapan waunao. Paul tukapan idi idyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a naa wakaawan ituma dono'i Rome iti.

Paul kakuwaapan Rome ii

¹⁶ Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-kaon na'ii. Kashaapa-kaon umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-kaon awunuutapa'o nii uruu.

¹⁷ Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dauna'an, udapada-kidan naa kazowautapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ibaokopatinan dauna'an u'ida'ati, ukadakotinan naa ituma. Ukian, "Ö'inawuzunao, Jewnao, ökia'azon unao ati, aonaa ösha'apatan dikauda'o aimaakan

wairibannao Jewnao ati, na'iki aonaa õpana'adan oo õdakoopan waunao Jewnao kaduz kida, wuru'u wadokozu-daunnao dyuudauzonii kidaz washa'apatan. Mazan upu'u Jewnao zaamatan õgaru Jerusalem ii, atii ãtaraa-kidan õgaru Rome iki'o naobanainao ati.

¹⁸ Aizii õkootowapa-kida-kao dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinao ikodan dikauda'o nii õsha'apatan, õzowii-kida-kinao nii. Uruu idi ãaipan padamata õmuuda-kao.

¹⁹ Mazan aonaa Jewnao aipan õmuuda-kao. Uruu idi õpishaan õdyuuda-kao da'ati'i Rome ati. Mazan aonaa õkadakotina'anan mani dikauda õiribannao Jewnao dau'an, soo õparada'azon idi õdau'an naobanai Caesar kanaapu'u, da'a'a õkootowapa-kida-kao dono.

²⁰ Uruu idi'o õdapada-kidan unao, õkakuwaapa'azon na'iki õkowaada'azon idi u'ati kanom dikin ia'o wuru'u õzaamata-kaoaz. Utukapa di'i, õanoba sukuruutapa-kao chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo õmishidan idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitenao zaudapan.”

²¹ Sariapa ãkian Paul ati, “Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-kao wa'ati, Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannao kaawainao kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii waabatan pudau'an.

²² Waunao, waabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidanii kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda kida pa'idiwaru pidannao kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz.”

²³ Uruu idi ĩkainaabatan naa kanom dono'o nii ĩabata'azon wuru'u ukuwaa kidaz.

Paainaa kamoo dono'o naa, iriba pidannao kaawan Paul mashaapa-kizi ati. Uruu idi ukakuwaapan ĩ'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti. Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoaz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati, ipai aimaakan tawuru'u Jesus sha'apatanii kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz ubaiaapauzon na'apa manawun tawuru kawana'atili, Moses na'iki Tominkaru prophetinno saadauzonii kidaz Christ dau'u.

²⁴ Pabi'i kida pidannao tuukii ĩmishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao aonaa ĩmishidauan.

²⁵ Uruu dikin ii tuukii ĩkashadaakapan pa'atiaaka kida. Mazan ĩkoditan ua'ii paniba iti, Paul kian ĩ'ati, "Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa kiauzonuz wadokozu-daunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz ukowaada-kidauzon.

²⁶ Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:
 'Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii ĩ'ati:
 Uabatautan nii kuwai powa'an kida,
 mazan aonaa na'apainim nii uaitapan
 wuru'u parada-karuz.

Utukapautan nii aimaakan kida sha'apaapa-kao,
 mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuzu.

²⁷ Usha'apanum kau'an, tuukii manawun un-
 yukunuu dadaran.

Na'iki tuukii u'inidan ukinao umaabata'azookan
 idi parada-karu.

Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.
 Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani
 padamata

wuru'u utukapa'azooniaz.

Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan
powa'a ati õ'ida'ati.

Uruu idi õkakuda mani na'iki õsaabaa mani
padamata unao,

kia'o wuru'u Tominkaru kiauzonuz.' ”†

²⁸ Uru'u naa Paul katokonta'akan naa
paparadan kaikapa'a: “Ukau'an, õaipan unao
Jewnao aitapan, Tominkaru dyuuda-kidan
parada-karu wuru'u kazannaatin-karu dau'u
kida'oraz, Gentilenao ati'o. Usha'apanum kau'an
ĩnao, ĩabata na'iki ĩmishida pa'an wuru'u kuwai
kidaz!”

²⁹ [Sariapa Jewnao kodita'akan ĩabatan idi
Paul paradan na'apa, tuukii na'iki ma'ozaka
ĩkashadaakapan naa pa'atiaaka kida.]‡

³⁰ Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun
pakawinipinaapanii di'ii. Ipai umorota-kidan,
na'iki unaubaan pidannao morowautapainao
kida pa'ida'ati.

³¹ Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati na'apa'oram
manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoz,
na'iki ipai ukowaadapan pidannao ati Naobanai
Jesus Christ dau'an. Mabaa'azoo ukakuwaapan
na'iki ma'ozaka kapam. Na'iki aonaa kanom
mashaatan ukakuwaapatinan.

---

† **28:27** Isaiah 6:9-10   ‡ **28:29** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a,
aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Kaimana'o Tominkaru Paradan New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30
